

Турабай ЖОРОЕВ

ТОГОЛОК
БАШ

(Ырлар, эссе, котормолор)

2015-ЖЫЛ

УДК 821.51
ББК 84Ки7-5
Ж81

Ж 81 Жороев Т.
Тоголок баш (Ырлар, эссе, котормолор) –Ош; 2015.
156 б.

ISBN 978-9967-18-123-6

Акындын бул жаңы китебине али сыясы кургай элек ырлары менен чейрек кылым бою жазылып жарык көрбөгөн айрым тандалма ырлары топтоштурулду. Ошону менен бирге окурман журтуна кемеңгер кыргыз уулу, көсөм инсан Исхак Раззаков жөнүндөгү атайын даректүү баян-эссеси сунушталууда.

Мындан тышкары айрым котормолору да орун тапты.

Топтом окурман-замандаштардын кеңири чөйрөсүнө арналат.

Ж 4702300200-15

ISBN 978-9967-18-123-6

УДК 821.51
ББК 84Ки7-5

© Жороев Т.
2015

Акын Турабай Жороев 1951-жылы 7-мартта Лейлек жергесинин Бабыл айылында туулган. М.Горький атындагы дүйнөлүк адабият институтун бүтүргөн.

Буга чейин “Ыйман”, “Аваз”, “Дарти кем жүрөк”, “Бир маңдай”, “Ак жарык” аттуу китептери жарык көрүп окурмандар арасында сейрек басылмаларга айланып кеткен.

Калемгер Түрк-мусулман өлкөлөрүнүн Эл аралык сыйлыгынын (Анкара 1994-ж.) Республикалык Ж.Мамытов атындагы сыйлыктын (2002-ж.), Курбаналы Сабыров атындагы сыйлыктын (2015-ж.) лауреаты. Кыргыз Республикасынын эл агартуусунун, телерадиосунун жана маданиятынын мыкты кызматкери сый-ургаалдарына эгедер.

Ош шаарында турат.

ЫРЛАР

МОЮНДОО

Ала салып турса да көңүл дарбып,
Акыретке кабардай ак чач арбып,
Ар бир күндүн таңында бетте бырыш-
Акырындап из салат, конуш алып.

Канткен менен Жараткан белегиндей,
Карылыктын зыйнатын көрүү, татуу.
Тек курбулар тобунда сүргөн жашоо
Тоотпостой белдерди чогуу ашуу...

Бапырашып, баарыңа кубат болуп,
Бул жашоонун талдайсың оң, бурушун.
Оомал-төкмөл мезгилде түгөл бойдон–
Он беш тентуш-он беш-бак тең, турушун!

Жараткандын тартуусу сыяктанган
Жакшы көздөр сый-урмат ыроолосун
Эл ичинде дарегин аңыз болсо–
Эч-нерсе эмес чач-сакал кыроолошу...

2015-жыл. Январь, Ош

БИР КҮНДҮН ЫРЫ...

Тиричилик... ыпыратып, ээсе да,
Тууганым сен, баш көтөр да тик бакын?
Бир өмүрдө бир аялга тик турчу–
Болсо дагы калмак сүйгөн Кыз Мактым!...

Бул айтканым –балаң турат бой жеткен,
Бул айтканым-кызың туру өң-түстүү.
Бешененден, долу жарга туш келиш–
Бул тагдырдык мыйзам делет эң күчтүү...

Өмүр-жашоо такыр кыска дегим бар,
Өлгөнгөчө ченеми жок-ал тузак.
Бешиктеги алдей, мээрим төгүүлөр-
Жомок болуп калганда не эң узак?...

Ушул бүгүн, ушул саптар чүргөлүп,
Уюп-бышкан кымыз күчү келгендей.
Эртең созор казалдарга камылга-
Эл деп төгүп бүталбоочу термемдей...

2015-жыл, январь, Ош

ДУЛДУЛ АТАБЫЗга

Дулдул атам – Током – кыргыз асманы,
Дүнгүрөткөн кылымдарды таскагы.
Өзү - өрнөк, сөзү – кыттай куюлган,
Өнөр-аалам – бар бир ыргак, басканы!

Жашоосунда көрдү кордук, жыргалды,
Жан боор тарта, кечти улуу сууларды.
Бир ырында өлбөстүк да, улуулук –
Бир ырында – арзуу, арман, муң кайгы...

Бир күүсүндө – арзуу, арман, миң кайгы,
Бул ааламың көрбөгөндүр мындайды!?
Токтогулдай ТОО жараткан Ала Тоо
Тоо элине эн тамгадай турбайбы!

Тоо элине эн тамгадай – дулдулум,
Түбөлүккө тили катпас булбулум.
Билгенге да, билбеске да нускадай –
Бүгүн деле чачып турат, ыр нурун.

Мөлтүр суудай, сиңип, жөн-жай тарашы,
Миң кыялга байлагандай санаасы,

Бүгүн какшап, бет келишип турган бул –
Булбулдун нак... ширин күйөө баласы!...

ЭГЕМЕНДҮҮЛҮККӨ ДАҢАЗА

Кут-сапар ыроолонгон Жараткандан
Кылымдар түпкүрүнөн нуру жарык:
Адамзат ааламында санаттардан –
Аздектеп, сыймык туткан көөнө тарых.

Ыргалган Асабасы асман жиреп,
Ынтымак, ырыс-урмат калкымда тур.
Эгемендик элиме жаратман күч,
Эңсөөдөй бейиш болор жаркылда нур!

Эгемендик, Эркиндик – Кыргыз ыры
Эңсөөлөрдүн ширелген тутумундай:
Сан сыноолор тосмосун жиреп чыны,
Санат болор жеңиштер – тутумундай!...

Биримдикке туткадай Намыс, Ар да,
Бийик тута зор көчтө улуу башын,
Ала-Тоосу көк тиреп кылымдарга –
Ак калпактуу кыргыз журт зуулдасын!

25.08.08

МЕКЕН БИРӨӨ

Адамзат ааламына кошкон бизди
Адалдык дыйканындай Атам бирөө.
Аруу сөз, маңдай терден үзүр күтөр –
Актыкка ыйман болор батаң бирөө.

Эненин ак сүтүндөй баасы жок,
Эч нерсеге алмашкыс Мекен бирөө!
Эл иши – бакыт табар тунук башат,
Эмгексиз бир бүдүр дан жеген күнөө.

Эки дүйнө жашоосун ыроологон,
Эсте тут, бу... Жараткан –эгең бирөө.
Чындыгың чычаладай күйүп турса,
Чочуркап, аны «жалган...» деген күнөө.

Улутум – сыймык-күчүм, таянарым,
Уккула – Атам бирөө. Мекен бирөө.
Миң сыноодон өткөрөр милдет турса –
Мээнетсиз элдин акын жеген күнөө?!

УУЛУМА

Тирегим, жол уларым – Акжолтоюм,
Тунуктук көчүн сүрөйт милдет-оюң.
Өзүңдү журт-жарышка кошуу парзым –
Өмүрдө мол болсунчу сыйың, тоюң.

Намыскөй бабалардын салтын улант,
Нарк-насил, жөрөлгөлөр бийик турат.
Чыныгы Мекен уулу болор мырза,
Чынардай бийик башын ийип турат.

Улуу көч – кыймылы түк токтобогон:
Улантуу доору келди катарыңа.
Ата Журт, Ата-эненин тилеги бир –
Аруу кир – келечектүү сапарыңа?

Тобунар тулпар сындуу кубаттарым:
Тизгинди туура, бекем кармагыла!

Баш ыйык, бул жашоодо – намыс бийик –
Биз сындуу тиректей тур, балдарыңа?!

МАНАС ТУКУМ...

Пендесиң сен – ысыктабы, суукта,
Пейли бузук кол көтөрсө не дедим?
Миң сылык бол, калыс мыйзам жол берээр –
Керек сенин
Мушка мушту «Ме!» – дээриң!

Дили туман, сыпаалыгың урбастыр,
Делдек-дулдак тулкун серпип турганда.
Андай тааныш жакшы жоосун кылбастыр,
Адат бүткөн – алган менен жулганга.

Кечирүүнүн чоорун какса бир сезим.
Кылуу зарыл ага дагы саресеп.
Ким кааламак, кем болуусун дилдешин –
Кыяматта түз суроолойт... сан эсеп...

Сөлбүрөгөн сармуртка жем болбой
Садагам - ов, салабат бол, тырмышкан.
Сан кылымдар осолдукту тепсеген –
Сен анткеним, Манас тукум –кыргызсың!

КЫРГЫЗ ҮНҮ

Кубат болгон кылымдык күндүз күнү,
Көз сүйдүргөн алыстан жылдыз түнү!
Аалам койнун аралап сапар сүргөн
Ала Тоодон жаңырган кыргыз үнү!

Карт тарыхтын көчүнүн теренинен,
Коңгуроодой күн-түндөп кагып турган.
Коңур доош көкүрөк ыргагындай
Кыргыз көчтүн толкунунда агып турган.

Мезгилдердин миң түрмөк келебинде,
Майдаланбай, кайрадан толуп-ташкан.
Миң кубулган кыргыздын үнүн жыргап –
Муюп уккан ал турсун Жер, Күн, Асман!

Адамзаттык аң-туюм өргө чапкан,
Азыркы чак өзгөчө сынчыл, куу да...
Ага дагы алдырбай жаңырган кез –
Айкөл Манас авазы бүгүн БУУда!

Бирок, бирок, бирогуң айтылбаса...
Бөжүрөгөн «киргиздер» ойлонгула:
«Тилим-дилим!» –деп айтып аткан таңда
Таза, тунук тилектүү ойгонгула?!

Намыс-арың жүлүндү жулуучудай
Наадандыкты «киргиздер» таштагыла?
Өзгө журттун алдында баш шылкыйтып
Өзүңөрдү тирүүлөй аспагыла?

Кыргыз үнү - көөнө тил башатындай
Көч-коңгуроо сыяктуу жарап турсун.
Абийир-нарктын бешиги Ала Тоонду
Аалам журту чын жыргап карап турсун!

ОТ КАЛПАК

Миң эстүүмүн десең да,
Мээң канча салмакта?
Экендигин кыргыз журт –
Элеп коет калпакта!

Бырыш-тырыш сүрүлгөн,
Бул бей-оопа калпагы.
Билинбестен ылдыйлар
Бир кез оор салмагы.
Күнү-түнү кийилген
Кир-когу нак билинген.
Калпак ээси – сөз чыны
Күнкөр пенде жүгүнгөн.

Аруу, таза, нур, пөпөк
Асем сайма, түр-көчөт.
Ак калпакчан нак мырза
Ай-сулууну сүрдөтөт.

Ошол калпак-нак калпак,
Ошол – дөөлөт, нарк, салмак.
Ооматы мол мырзалар
От калпагың жүр баалап?!

ЭКИ КАЙРЫК

Көркү менен көлөмү алдап турган
Көп нерсеге, көп ирет жакын болдук.
Адырандап артынан жүрдүк ээрчип –
Артабы деп ал турсун, тыйын жолдук.

Бирок баары такалып өз дилиңе,
Бүркүт болуп турсаң да көктү челген:

«Балп...»-деп жерге түшөөрүң турган чындык
«Бупп...»-эттирип түз атса мезгил-мерген.

* * *

...Сөз – өнөрдүн болот жипсиз илмеги,
Сөз-өнөрдүн болот көркөм-жылтыры.
Алар сага туюлса да дил деми –
Атып салат доошу чыкпас мылтыгы.

Айтар нуска, шул саптарга катылган
Ананайын, аңкоо болбо делдектеп.
Асманга сен аруу учуп чыгарда
Ак жериңден атып түшөр... «желдет» көп...

САРЫДАРТ

Сарыдарт – жолу жок, сагыныч
Саргарта жарылчу шишиктей.
Сыздатып, дил-бойду агуртуп
Салбыртат чимирик ийиктей...

Чайыттай жан дүйнө-ааламга
Чок түшүп, ырбатат күйүктөй.
Жанчылуу, сапарда жай жүрүш –
Жан эзет чыйралтып, ийилтпей.

Бир күнү багымы жаркытып,
Бешенең жаркырай бет келсең.
Болбостур бул менде түк арман,
Бозорткон сарыдарт тепселсе...

Жараткан сыноосу жалаң «5»
Жагымдуу баасын койгондой,
Жашоонун жыргалы келди пеш –
Жан сыздар кусаны ойлонбо!?

АЙКЫНДЫК

Күнүң, түнүң күлкүдөн бошобостон
Карышчуудай жаактар сыздап турса.
Сен шарактап, а жарың шаабайы суз,
Санаа бийлеп ичинен муздап турса.

Же тескери тагдырдын тамашасы:
Жан кыйнаган ызалык сени бийлеп,
Алган жарың аңкоо жан сыяктанып,
Ары-бери жайкаса күлө сүйлөп.

«Түфф...»-деп туруп бул күндөр мылжыңына,
Тарсс!...-деп тийе алакан маңдайыңа,
Кап-кайдадыр безгиң бар көздөн далдоо
Карап койбой дарамет, ал-жайыңа.

Же алганың ичиңе кирип-чыкпай,
Же сен ага чечилип сырың төкпөй.
Келе жатыр кош өмүр – бир жел кеме,
Көлчүк сындуу турмушта чөгүп-чөкпөй...

Илимпоздор далилдеп койгон шекил:
Илең-салаң, ичимтап болмой азап.
Ачык-айрым жашасаң, андап-талдап,
Алсыз сезим бийлебейт, кылбайт мазак.

Өмүрлөштөр – күлгөндө бирге күлүп,
«Өз-жат...» – дебей ый жүгүн майтарышып.
Бул жашоонун сырындай бактылуулар
Билек, жүрөк, дилдери айкалышып.

Тааныш-билиш, досторго табышмактай,
Таттуулуктун ааламын айкындашат.
Табериктей ызат-сый, барыш-келиш
Турсак деген тилек бар, айкын жашап!

* * *

Бүт унутуп ташпишти,
Баштайын деп жакшы ишти.
Батаа тартып жылаарда
Бир короого таш түштү...

Таш ыргыткан ким болду.
Тилеги ойрон, кекчилби?
Же иш бузар, жел таман,
Жортуп жүргөн эпчилби?

Кана эмесе, иш башы,
Көңүл кирсиз башталсын:
Түшкөн жерде таш калсын...
Пайдубалга ашталсын...

КӨҢГҮРӨӨ

Баш оору жок... Алла унут калгандай
Баа өсөт, пул салмагын жоготуп.
Өмүр бою пендең тыйын чогултуп
Өлүп тынат күч-медерин коротуп.

Оо, мектептен кыялданган кызматка,
Ортомчулар коштоосунда жеткен бар.
Оомал-төкмөл кайык сындуу бул жашоо
Озур кайдан, куймулчакка тепкен бар.

Ата-бала, агаиндер тирешип
Ары кетип, бери келип жатканда
Бели оорубай жете келген ким бирөө
Багы гүлдөп, чыгып алат асманга!...

Шор мээнетке, таз кейпиндей тамаша
Шалак-шулак, жолдо сынган араба.

Ар-намысың жолдош болгон азамат –
Арып-чарчоо мүшкүлүнө караба.

Өжөр-өктөм бол да, жире жашоону
Өзүң гана кадыр-сыйды жаратып.
Жүгүнүшө салам берер арсыздар:
«Жолдош кыл?...»-дей, жаш кылгыра карашып.

Жалбарууга, жалдыроого алданбай,
Жолду ула, татаал деген бел ашып,
Тагдырыңды тикелесең арсыздар –
Таманыңдан, балтырыңдан жалашып.

Көктүгүнө кулдук уруп турушар,
Күлө багып, ымдап койсоң каткырып.
Кайран өмүр акыл-күчкө толгондо
Коңгуроосун кагып коет шаштырып...

* * *

Отуз жылдай мурдагы абалыма
Оюн салган өмүр-жаш баралыма.
Келип турат, негедир келип турат...
Көз талыга карагым, карагым-аа?

Бийман – адеп андагы талаптуудай
Бийбаа кылган курагым сүйкүм болуп.
Аңды-дөңдү карабай кепти сого
Азыр мына отурмун өпкөм толуп.

Кербезденүү ал кезде аз болуптур:
Колго тийген көйнөк-шым мода болуп.
«Сулуу.. Чүрөк...»-делгендер калып калып
Сылык-сыпаа, тынч кыздар ода болуп...

Эми болсо куйкум чач кыроолонуп
Эл көчүндө нар сымак баратабыз.

Сыпаа кыздар карашса ыроолонуп
Сезим черин сыр тутуп, таратабыз...

* * *

Шатыра-шат күндөр күтүп алыста
Шамалдай сен жер кезсең да үйүң бар.
Ошол үйдө ооматыңды качыргыс
Орун-очок, бүлөөң менен сүйүүң бар.

Сыпаа-сылык сот токуган өкүмдөй
Сага баары туюлса да мыйзамдуу.
Баарысынан өткүр суроо салып тур –
Бул ааламдын түркүгүндөй Ыйман бу.

– Сен шарактап күн кечирсең мейли, де
Соңку күнү - кош айтышып өлөрдө:
– Бул пендеге кошумча кош, жел таман
Бир туягы жок эле түк... - дейби же?

Анда жарык жашоодогу сөөлөт не –
Азгын –тозгун күндөр бүтпөс седеби.
Ата-энелик: «Перзент»-делген сөөлөт не,
Айкындалып турса мыштай себеби.

Ата үмүтү, Эне сүтү акталар –
Аруу жолду тандап жаша, медегим.
Анда сенин тагдырың тур, макталар –
Аруу болсоң – ийилбессең эгерим.

* * *

Ырымчыл, шекчил катындан
Ылайда жаткан бака артык.
Кытайга кеткен темирден
Кыргызстанда калган така артык...

АЙТАР КЕП...

Тамагың жыттап, айтар кеп ушул жалына:
- Тооп кыл жаным, таалай мол күндөр барына.
Таң калба такыр, үндөшмөй үнү өчкөнгө,
Теңирим өзү тирөөдөй менин багыма.

Мамагың жыттап, баяндар сырым, ай-перим:
- Маанайсыз ойлор болбосун эч бир эрмегиң.
Машакат сапар тосмосу миң сан турса да
Махабат –жомок сыяктуу жетип келмегим.

Алкымың жыттап, айтарым мүлдө сагыныч.
Айбы жок-эй, аялдык эргүү - жалыныш.
Ак шейшеп ичи түтүнсүз күйсө күйсүнчү -
Ар күнү болбос, балтырга балтыр чалыныш!?!...

Чын жаным, бул кеч, жанчыласың дагы чыдагын,
Чегинет, качат, мындайда коркок-жалакай.
Чок-сезим данек-кубаты болуп жаралсын –
Чорбодон сүйөр, өмүрдү улар балакай!

Жан дүйнөң көлкүп, бейиштин багын арала
Жарыктын өчөр-өчпөсүн деле караба.
Багбаның болуп, булбулуң болуп, тил катып
Бүгүн мен өзү ширелип сага барам-а...!

Тизелеп туруп, айтарым айттым шекилдүү:
Тагдырда биздей таалайлуу түгөй жок экен.
Жайылып жерге кетпейин көөлкүп турганда –
Жыгылып барам, колтуктан сүйө, берекем!?!...

СУЛУУГА

Келбетин кезген аймактар мүлдө кыз бурак!!!
Кудайым шундай жараткан болсо кимде айып?
Өткөрсө дагы тескөөдөн тыкыр топ курап
Өзүңдөй мүчө күткөндөй чыкпас бир зайып.

Бой-өңгө кошуп зиректик менен акылды
Буйруптур сага кең пейил, жоомарт Жараткан.
Адам го адам... суктануу бийлеп- суу токтоп
Агымы катуу дайраны сенсиң караткан!

Ак таңың аруу, сүйүүң балдай болсо экен,
Акындык туюм арамза жолго кыйбаган.
Ааламды сактап турушат сендей сулуулар
Аталар даңктап, көчөттөр ырдап, сыйлаган.

Күтүнбөй – нетпей кым-куут калаа төрүнөн
Кудайым мага койгондой бакыт ыроолоп.
Жолугуп сага таалайлуу туюп өзүмдү -
Жүрөгүм жап-жаш, чач турган менен кыроолоп.

Көрүндүң. Кеттиң. Алыспы-жакын, аман жүр
Келбетин кезген аймактын баары нур чачып.
Махабат аттуу максатка маяк-туткадай
Муундан муун аздектеп жүрсүн ырдашып!...

* * *

Кыргыздын көөнө салтында
Кайни бар.. демек жеңе бар.
Дайрага башат болгондой
Даназа кепке тең алар!

Айылга барган ар жылда
Ак кайың болуп ыргайсың.
Түк түшкөн кезди туйдурган
Түпкүрдөн урган нурдайсың.

Бош, жашык болуп турсам да
Бир осол сөзсүз жайкайсың.
Кагуусу тапсыз тамырды
Кармабай туруп байкайсың.

Өзүмдөн чыкпас арман кеп
Өзүндөн чыгат ыр болуп.
Жарыгы өчсө айылдын
Жарыгың жанат нур болуп!...

Кыргыздын улуу салтында
Кайни бар... анан жеңе бар!

.....

ТООБОГО ЧАКЫРУУ

Нак эркектер намыс кайрайт учурга,
Негиз койбой жүрөксүүгө, шылтоого.
Кандай кырдаал сынап турсун, «Эр» атап –
Кудай сени жаратканга кыл тообо?

Бирдин эмес, жүз сулуунун сыйын күт,
Бакытыңа жолук жапа-жалгыздай.
Көпкө кеткен сапарыңдан кайткандар.
Көңүл жытын берсин жазгы жалбыздай.

Тун тапканың, бир тапканың бүт өмүр,
Тирегиндей жөлөк болсун, ишенген.
Шертке бекем жар күткөн үй базардай –
Шарт четтетер арам ойлуу кишенден.

Түзүп, баштап бүлөө, турмуш картасын,
Тың жашоону түптөйм деген далбаста.

Тирүүлүктүн арабасын тартасың,
Теңтуштардан караан үзүп калбаска.

Эне тууган эркек бала, бер кара,
Элге – уул, атага даңк, барк болуп.
Нак эркектик намыс турар чыйралтып,
Ноюп, илкип, жээшилерде чарк болуп.

Азабы мол толгоо, төрөт сынагы,
Аял-Эне жашаса да сыйлоодо.
Оной эмес эркек болуп жаралыш,
Ооматың ал – Жаратканга кыл тообо?!

Жарды-жармач тагдырга сен тушугуп,
Жаралгандай сезилсең да кыйноого,
Эне баскан жолдор ыйык- бейиш деп,
Эркек болуп төрөлгөнгө кыл тообо!?

ЭЛИНДИ СҮЙ

Элин сүйгөн мырзалар,
Эгемен журтук айбаттай.
Асманы тунук Ата-Журт
Ар – намыс конгон кайраттай!

Агарып келген ар бир таң
Азамат күчүн сынасын.
Баатырлар башын ийгенде –
Бабалар сүйүп, сыласын.

Энелер бешик терметкен
Эрлердин эркин байкасын.
Кубаныч төккөн көз жаштар
Көкүрөк кирип чайкасын.

Топ жарган эрлер сүрүнө,
Тоолор да турсун жүгүнүп.
Султандар келсе кең мандай

Сулуулар турсун бүгүлүп.

Ала Тоо деген бир бүтүн,
Аздектеп турар тумар-кут.
Ардактайт асыл туткасын –
Ааламды кезген кыргыз журт!

* * *

Өзөктө өрт – түптүз нуска:
Өмүр бир – өмүр кыска...
Жаралуу: келмей, кетмей –
Жараткан жоомарт, уста...

Бир ирмем – бүткүл жашооң
Буймага келтирбеген:
Тагдырың – жалбыракта
Тамчыдай мөлтүлдөгөн.

Келишиң – мелт-калт тоолууң
Кайылдай баарысына.
Кетишиң – тамам болууң,
Күч бере намысыңа.

Ирмемдик чекте кара
Из түштү сенден өчкүс.
Мезгилдер машаасында,
Мелжесе тийгис, көчкүс!

Өзөктүү - түпсүз нуска:
Өмүр ак – өтө кыска.
Өжөр бол, аалам жирер,
Өзүңдү такыр кыспа?!

АТА ЖУРТУМ

Бул өмүрүм – Жараткан тартуулаган
Белектей нак, тирегим – калкым мага.
Ата Журт тулк-боюмда турган алды
Артыма кылчаю жок берем сага.

Муун көчүн мөңгүдө торолтсо да
Мунду туйгус, эч качан жылгыс артка.
Миллондогон жыл жүрүш аман турсун
Миллиарддардан сүрү күч кыргыз калкка!

Ата Журтум асманың айдыңында,
Ак барчындар тынбастан канат керсин.
Теңир-кутум кыргызга ыроологон
Түк тандыргыс, санжыра – бейиш жерсиң!

ЖАЛГЫЗ КЫЛ...

Иштебесе, ийиндеги баш деген
Илим деген чоң ааламдан не дөөлөт?
Илип туруп урсаң дагы таш менен
Ийилбеген көлөкөдөй бир сөөлөт...

Дымагы күч көчтүн көркүн чыгарган,
Даңгыр жолду чаап койгон жолчудай.
Дагы далай көз кубантып шердентер
«Дартикем...»-деген чүкөң алчы кончуудай.

Анан кара, жалгыз өзүң. Бош дүйнө,
Ааламдагы жетим бүткөн чекиттей.
Ашык-машык майсыз бийин салгандай,
Ачык калган каалгандай, бекитпей...

Тирүүлүктүн жалгыз кылы делгендей
Танган булбул өңдөнөсүң... Уясын.
Тандан кечке жолу болгус мергендей,
Тарс суналып калганыңды туясың...

* * *

Акыл айтар жашым келбей турса да
«Абайла?»-дейм, аруу пейил жаш жанды.
Айрымдарга чексиз ачык болом деп
«Аттиңдердин...» далайы өтгү, баштан бу!

Ишенип сен, сырды төккөн достордон,
Ит жаныбар шертке бекем болор дейм.
Иш жүргөндө имерилген сан сырдаш
«иш өлгөндө...» жаңы журтка конор дейм.

Мунун баары шумпай күндөр жемиши
Муң-кайгылуу дуулдаткан илеби.
Бир карасаң кызыл алма тойдурган,
Бир карасаң бөз өңдөнөт иреңи...

Акыл айтар курак чукул турса да
Аптыккандай ачтым ички дүйнөмдү:
Ананайын, мен сыйлаган жаңы көч
Абайла да, бүчүлөй жүр, түймөңдү?...

* * *

Төгүлүп-чачылып тургандар
Тыйын-сом кадырын элебей.
Жашоонун нарк-баркын туйсаңар
Жол тоскон кайырчы энедей?

Өмүрдү шарап-шаң дегендер
Өзүнөн башканы туйбаган.
Эске алып бир ирет койгула
Энени кул болуп, ыйлаган?

... Элебестир кызматтуулар, чиндүүлөр
Эсил калкта жан сыздатар ызаны.
«Элим!..»-деген туйгун угар – тик турам
Эч нотага түшпөгөн бул Музаны...

* * *

Шапатасы шап кучактап тулкундан
Шаштыңы алат арча жыты аңкыган.
Шаардык журт – чыккан жериң тоо койну,
Шар жүрүшүң сага жуккан даңкынан...

Ошо мекен – ата-баба турагы
Ошто, төштө жүргөн сени сагынар.
Оюн салып, оомат коштой жүрүштөр
Ошо тоодон башат алган багыңар.

Өрөпкүтсө туулган жер элеси
Өпкүң келет кыялыңда тулкунан.
Өчпөс бир күч тартып кирет кээ-кээде
Өпкө-бооруң ачыштыра булкуган?

Балким сени тууган-урук жоктоду,
Барбай жүргөн жылдарыңды санашып.
- Байкуш бала кайын журтун пир көрүп.
Башы айланып бүткөн го, -дей, адашып...

Балким сени тели-теңтуш күттүбү
Балалыктын бае кези эстелип.
Өзүң болсо, өжүрөдө-шаарда
Өзөк жалгап олтурасың кеч келип...

Самоо, туюм «селт» эттирип, белгидей
Сезимиңе бүлүк түшүп турасың:
Эсеп-чотту тактап, бир аз кеңгирей
«Эх, сени...»-деп, жолго тизгин бурасың...

* * *

Көкүрөк түпкүрүндө кусам арбын...
Кырк жаштан өткөнүм да кыпын мага!
Кыяктын кылы үзүлдү какшай берип-
Күү-гөйдүн таасири жок, ныпым сага...

Боздогон тайлак эмес – нармын, нармын.
Бу тозок – чок-отунан ардым, карыдым.
Билигим, улам бийик албырттоодон,
Билгеним – көпөлөгүм, сага зармын.

Акылдуу болгум келбейт: өтөт жаздар,
Ал турсун Сексен жашта сүйүү, наз бар.
Ак куум, ак бооңдон кармап алсам –
Аруу дүйнө азабы, бирге аздар!?!...

* * *

... Чиренген менен, чертерге калпак таппасам,
Чыйрыгып улам, дабандан дабан ашпасам.
Чикилдек чапкан теңиме мөөрөй алдырбай,
Чоң топко калып, жалгыздап деги качпасам:

Кечээки дүйнөн, бүгүнүң жана келериң,
Кадыр-нарк, өмүр-өсөрүң менен өнөрүң.
Кудайдан түшкөн керемет сырын ким чечер –
Кул пенде ныпым билбеген сымак өлөрүң...

Бакыттан – бакыт! Аябай чексиз күтүнгөн,
Биз ушул – Кудай, - жараткан ыйык түшүмдөн.
Бүчүрдөй бөртүп, бир күнү бийик чынарбыз
Береке төгө, саясын көпкө түшүргөн!

Ийилип турат, ийилип турат, бийиктен,
Ийрилип туйгу, жараксыз оюн- тийишмек.
Илгерки жомок – азыркы жагдай меселдейт.
- Ийил да, ийил! Ийилип туруп, сүйүш!-деп!...

АЛА ТООМ, КЫРГЫЗЫМ, АППАК КАРЫМ...

Аппак кар – Жер азыгы, көңүл чери,
Абайлап, аздек тоскон кыргыз жери.
Ала Тоом ак кар, мөңгү мекениндей –
Аңдасаң ал түбөлүк жүрөк деми.

Ак дилин төшөп аруу конгонуна,
Актыкты бүтүм кылган жомогуна.
Кыйгыс журт – пейил таза болсоң гана
Кол сунуп, тоолуктарга жологула.

Күн кечпейт, арабөктөй, элдир-селдир
Күтүрөп, жашоо наркын ыйык туткан.
Теңир-пир ыроологон тоолук кыргыз
Түбү нур, теги таза, бүткөн куттан!

Адаты жазга, жайга, күзгө бирдей,
Ак карлуу кышка дагы сүйкүм карап.
Ак калпак, Кыргыз аттуу мүлдө улуу калк
Ааламдын зор көчүндө күн-түн жанат.

Милларддаган жылдардын түрмөгүндөй,
Миллиарддаган жылдардык күүлөнүүдөй,
Үмүттөрдөн жаратып улуу чындык –
Үч кыл комуз, миң кайрык күүлөрүндөй.

Кыргызым тур, мезгилди улуулаган
Көчкө көчтү улаган, түзөп-чуктап.
Аппак кыштын кучагын отко айланта –
Ала Тоом турган кез көөшүп-уктап.

Жаз утурлай башталар жаңы жарыш,
Жагым кыштын жан жыргар – муздагына.
Бүгүнкү кар – эртең жок. Аппак сүрөт,
Бузбагыла келбетин, бузбагыла.

Ала Тоом төрт мезгил табериктей
Ак сапарлуу Аалам жашайт, көгөрөт.
Март журтумдун мартабасын улуулай –
Миллардаган жылдар келер чөгөлөп!...

ЫР-КААЛОО

Эң адепки кааларым – ден соолугуң
Элге мени тааныткан ак жоолугум.
Жөлөк, тирек тагдырдын тарткысында,
Жан шеригим, жашоомдун бактысындай.

Куштай таптап келесиң ак жоолугум,
Көңүл чөгүп, кейиген чактарымда.
Көз ирмемде жоюлуп дил оорулар –
Күн нуруна шыкалып, асманым да.

Хандай сыйлап келесиң ак жоолугум,
«Хоптон...» башка сөзүң да калбагандай.
Бүдүрү жок, тап-таза жан дүйнөңдү
Бир өзүмө көз жумуп, арнагандай.

Өрнөк болуп өмүрүң уул-кызга,
Ширин бослун өзүңдөй нуска, кептер.
Санжыраңды мен сенин түгөтө албай
Сагынууну жаратсын таңдар, кечтер...

АНТИКАПКАН

Арам ой, амалындан айландым эй,
Атайлап алдаттырган күндөр өткөн...
Сен салган капканыңда – коко тикен,
Сыпаалар издеринде – гүлдөр өскөн!

Айлакер көрүнгөнүң өзүңөдүр,
Атайлап байкоос албас күндөр болгон!
Амалдуу калгар түлкү боло бербе
Аруу жан адашпастыр туура жолдон.

Алты күн жашап өтөр аманатта
Айла-амал, арам-куулук олжосун чеч.
Алтымыш деген жаштын кусуру зор –
Амалкөйүм, акыл токтот, болбостон кеч...

КАЙНАР СҮЙҮҮ

Ачып койчу непадам көңүл төрүн
Ак куу төшүм, болчуудай көңүлдөгүң.
Тартуусундай турмуштун кайнар сүйүү -
Тагдырымдын ыгына көнүүдөмүн.

Издеттирип, бу сенин жытың жокто
Ирденттирбей сезимди кактап отко.
Өмүр аттуу ажайып сапар-көчтө
Өтөлө көп кабылгам эсеп-чотко...

Саматтырып, бу сенин атың жокто
Салбыратып, коштурбай теңкур топко.
Мына десең, жаш-курак четтетсе да
Маани күтпөй калмакпы, теңир кошсо?

«Балым!...» деп бир бапырап турайын да,
«Чалым!...» деп кой, нур ойноп чырайың да!
Өйдө-ылдыйдан өксүтпөй табыштырган
Өзү жалгап турсун-эй, Кудайым-да!?

«Чалым!...» деп кой, чыңырбай, кыйнап туруп,
«Балым!...» дейин миң жолу, зыйнат кылып.
Өчсүн макул чырактар, чарчагандыр...
Өзүлөрү эле, мен-сени сыйлап туруп!

Ачып койчу, ким билсин, көңүл төрүн
Ак куу төшүм, болчуудай көңүлдөгүң.
Тартуусундай турмуштун кайнар сүйүү
Тагдырымдын ыгына көнүүдөмүн...

ДОСКО СҮРӨӨН

Туп-тумалак – түйүлгөн түйүлдүктөй,
Жуп-жумалак – жыргалдын чокусундай.
Жаратылыш амири-эй, карап турсаң
Жашоондун реал же фокусундай!

Толгон айдай бул сенин тулк-турпатың
Түк күтпөгөн жеңиштин кокусундай.
Ооз ачылып, кулактар делдеиши –
Обо Эненин «Ботом-м...» деп чочушундай.

Бүт жагдайдын уңгусу – тазалыгың,
Бел чечпеген мээнетиң, ар-намысың.
Жүзүң кызыл, сөөлөт нык, чарчоо алыс
Жүрөк менен Мекендик байланышың!

Ар бир кыргыз кулуну сендей болсо
Ала Тоомо жолобос арамзалык.
Ак жол туткан Ата Журт айдыңында –
Арыбас көчтөр келер, салам салып!

САГЫНАЙЫН...

Мен сенден, сагынтардай
Миң алыс болоюн деп.
Магдырап, узай албай
Мылжыйбай коеюн деп.

Чамынсам ой-тилекте
Чыдамым жетпей койду.
Чырайлуум, элес-нуруң,
Чырмалып, кетпей койду.

Сүйүүнүн бурганагын
Сыдырым, алсыз желге
Айланта албай турган
Абал бий, дайым менде.

Кыйбастык толтосундай
Кубаттуу периштесиң.
Өрт сүйүү жараланса –
Өмүрү келишпесим.

Бул менин бактым окшойт
Баарына чыдай алган.
Сүйүүдө – сабыр чындык,
Сүйүүдө – чарчоо жалган!

Күн, түндө төгүлүп тур:
Күттүрбөй нурум, Айым.
Коштошуп, узабастан –
Кайрале... сагынайын?!...

СЕНСИЗ ...

Жан дүйнөмдүн мүрөк, тактысы,
Жараткандан тартуу болгондой!
Максатсыздай сенсиз жашоо, күн –
Мезгил жылбайт, сени ойлонбой...

Кадыр-нарктын артып салмагы
Көтөрүлөт өмүр сереси.
Кумарлантып турмуш алдагы –
Кызыктырат жаңы белеси.

Өткөн кезде өксүк туюлуп,
Өр тартуудан акыл толгондой.
Сендик мээрим дилге куюлуп –
Сыздаттырбай, эмдеп койгондой.

Бешенеге бүткөн жазуулар
Байлаштырып, баарын камтыган.
Супсак тартар сенсиз күн-аптап,
Самай берем “Сүтак...”, тамчыдан!

Дартты төксөм актай дептерге
Дайым кагаз чыдап, түтчүүдөй.
Датасы жок баян-эскерме,
Дем чыгарыш бирге бүтчүүдөй...

Туюлганда “Тообо?! ” – деймин да
Тагдырыма таазим кыламын.
Тирүүлүктө өзүң мүрөгүм –
Тунук, ыйык, таза булагым!...

* * *

Кечирүүгө күч жетсе, кечирип кой
Күчтүн куну кетсе эгер өчүрүп кой,

Күтүүмдүн күзгүдөй тунук Айы,
Көңүлүмдө коогалаң, кеткен шайы...

Оо-уу жылдар тизмеги, санап бүткүс
Оп тарткандай илебиң, эрким күчсүз.
Ошондогу жол даде түбү жоктой,
Ой-да армансыз күйүү мол – күлсүз чоктой!

Бул акыркы сураныч сыяктанар
Багы ачылбай түмөн сыр, уят калар.
Качандыр бир түкүрөр өтүрөккө –
Көкүрөктөр жабышып көкүрөккө...

КҮНДӨР ӨТПӨС

Жан дүйнөмдүн жашыл ааламы
Жараткандан тартуу болгондой.
Өтүмсүздүк – сенсиз жашаган
Өтпөс күндөр – сени ойлонбой.

Жаш өйдөлөп, токтоо тартканда
Жашыл аалам – жазым кайткандай.
Жай агымдай, жайык-кечүүдөй
Жол утурлап, салам айткандай.

Көз тунарып, жүрөк туйлаган
Кызык тагдыр турат утурлап.
Жашыл аалам – жокту шылкыйтса,
Жашыл аалам – барды кутуртат.

Акыл качып, жүрөк секирген
Адам-пенде күткүс учурдай.
Кут-айдыңдуу жашыл дүйнөмдү
Күтүүм зарыл, куштай учурбай.

Кантсе дагы, бактым ченемсиз
Көнмөй тагдыр туура тартканга.
Керемет мол – жашыл ааламым –
Кучагың кош чексиз Асманга!

КЕРБЕЗ

Алтымыш күн ат чаппай
Азып турган кербезим.
Жан досумдан от таппай
Жазып турган кербезим.

Ак сүйүүнүн азабын
Аңдабаган кербезим.
Жайдак болсоң журт ныпым
Жандабаган кербезим.

Жалгыздыктын өртүнөн
Жанып турган кербезим.
Муздак сууга тулкумду
Малып турган кербезим.

Колдон кокон келбестен
Көчүп турган кербезим.
Өз өртүмдөн күл чыкпай
Өчүп турган кербезим.

Аалымдарга таазимди
Айтып турган кербезим.
Кереметтей келмеге
Кайтып турган кербезим!...

* * *

Соодасы бүткөн сулуудай
Сан бырш бетти тордогон.

Жеңиштен куру калгандай
Жол болбой, жарыш-жоргодон.

Күтүрөп турган кезинде
Күч, дүйнө сени демитип.
Бөдөнө сүтү... казы-жал
Барк-сыйын билбей жеп-ичип.

Байлык, иш улам ээлиртип,
Баарысын бийлеп өтчүдөй.
Буйласын серпсең бул дүйнө
Буюрган жакка көччүдөй.

Көзүңдү тордоп май-туман
Кудай-дин дилден алыстап.
Он сегиз миң ааламды
Ойнотчудай чалыштап.

Жар-достон кечип, ашканда
Жарылган шардай тарс этип.
Жетинчи кабат...ордундан,
Жер сүздүң, кургур карс этип...

Абалың-чамаң чакталып,
Ачылды чүмбөт булт этип.
Ажалы тороп, чапчуудай
Абийир-нарк качты култ этип...

... Атак-даңк дагын байырлар,
Абийири тунук пендеге.
Ашаттың эле көп жанды –
Абалың келбей келмеге...

“Тойдум, бул... байдын кызына!...”
Тааныштар түгөл айтар кеп...
Тиресең дале асманды:

- Түшүнөр, артка кайтар...-деп.
Түнүлбөй кыйбай жаманга:
-Тен берер сөзүн айтар...-деп.

Турганда туйчу, тилекти:
Турмушта кимдер көшпөгөн.
Кучагын жайган досторго –
Кыздай кел, Эне өшпөгөн!?

Абалың бычак мизинде,
Ачсаңчы көздү чоңураак.
Ал турсун Ата арбагы –
Айланып жүрү кобурап?!...

АТАЛАР ПЕЙИЛИН САМОО

Улутун, тегин тескебей
Улуу муун – биздин аталар.
Кучагын жайып төр берген
Келгинге тозгон, баччагар!

Болгонун төгүп, жайнаткан
Балдардан аяп, сактаган.
Суроолор болсо – жооп түз,
Сыр тутуп эч бир катпаган.

Ак дилдүү биздин аталар
Аска-таш көзөп жол курган.
Алдоону такыр ойлобой
Ар кимге пирдей кол сунган!

Сатмайды деги самабай
Сооданы уят иш көрүп,
Жашоосу жармач болсо да
Жатканда, жыргал түш көрүп...

Ач көздүк деген оорудан
Алыстан алыс жашаган.
Сестенсе чындап сестенген
Суук көз, каргыш, батадан.

Жөнөкөй жашоо кечирип,
Жараткан, ээсин сыйлаган.
Дарт-илдет чырмаар кырсыкты
Душманга дагын кыйбаган.

Ак көңүл биздин аталар
Ааламды кезген куюндай.
Аска, тоо, деңиз, өзөндөр
Аларга тосмо туюлбай!
... Доорлор келип дуулдак,
Далайдын оозун ачырган.
Кут-пейлин калкым имерет
Кушундай колдон качырган.

Будуң-чаң кездер тынч узап,
Бардар доор баарын бийлесин.
Бапырап биздин аталар:
-Бир-бириң сыйлап жүр!?-десин.

САНААГӨЙ

Көңүлүндү көтөрөлү деген далбас
Кошоматтай көрүнүп калганбы, деп
Турмуш калчар сыноону коштоп сүрөп
Теңтушчулук, досчулук жалганбы, деп
Сени менен кечирген сансыз доорон
Сайран эмес, дил эзер арманбы деп
Ойго батып калдым мен.

Жаманыңды жашырып жан бүткөндөн
Жакшы жагың ченемсиз жомок кылып.
Алпамыштай көрсөтүп беш-бейнеңди,
Айла кетсе, күч болоор омок кылып
Сага сыйын арнаган сергектерди –
Сараң, түркөй, сөзү жок нонок..-кылып
Дил канатып алдым мен.

Экваторду айланып чыксаң дале
Эки чекит таякты чектегендей.
Эсеп-чотту тактабай көңүл кири
Эки дүйнө көңүлдөн кетпегендей...
Жолго чыкчы жан досум, жан курбалым
Жолго чыгып, мен сени беттегендей!?
Бүт санааны чегинтер – эпке келмей!

РОМАНТИКА

Болор болсоң, боло бер
Бүт өмүрүм музасы.
Кайып өтсүн тагдырды
Көңүлүмдүн ызасы.

Болгуң келсе, болчу бат
Бул жашоом тумары.
Карыптыкты кашайтсын
Кайтпай жүрөк кумары.

Болор болсоң, бүгүн бол
Баары кетсин ушактап:
Эркиндиктин айкелин
Эл сүйгөндөй кучактап:

Факел кылып, шам кылып,
Фонтан болуп турайын.

Чөкпөй, күйбөй, чачылбай
Чок ортодо чырайың:

Улуулуగుң ырастап,
Сулуулуగుң ырастап.
Ак Балбандай мен турсам.
Айтсын Аалам: - Ырахмат!

ЫР-КЫЯЛ

Болуп жүрбө Жаннат –ай
Бул дүйнөдөн саматкан:
Бир карасаң- Ай чыгып,
Бир карасаң – атат таң!?

Кадам койгон жолунду,
Күндө карайм, тамшана.
Чоочун көздөн аластайм –
Чаңкай түштө шам жага...

Элик сындуу басыгың,
Эл аралык нускадай.
Түп-түз нурдай төгүлсөң
Түндү сүйөм уктабай.

Бул оопасыз жашоодо
Баары кыска болот дейт.
Бак-дөөлөттөй периште
Байкатпастан конот дейт.

Өмүр өртү турганда
Өзүңө мен жетейин.
Антгай болгон шерт күтүп –
Акыретке кетейин!?!...

* * *

Жаз келатат... шуулдагы токойдун
Мундуу кыяк... жан дүйнөнү дүрбөткөн.
Муун-жүүнүм чыйралгансыйт, толкуймун,
Медузадай топтомолок түргө өткөн.

Жалбыраксыз, дарак көрксүз сере-ет
Жер түбүндө бүчүр өнөт үн берип.
Ышкы-кумар тээ тереңди омкорот
Ырыс чачкан бак-таалайга күн келип.

Анан кара, токой-топ, чоң оркестр
Анда кыяк, миң түр үнүн безеген.
Жашоо-өмүр көлкүйт, балкыйт, бийиктей
Жагым ыргак жамандыкты көзөгөн.

Бир жактуудай, ала-салма бүтүмдөр,
Бар болгону, көңүл сыртта калбасын.
Жашоо – токой, өнөт-өсөт, төгүлөт,
Жер туткада – жаңылануу, алмашуу...

Каалгыган абалында табийгат
Кемибестей, жоюлбастай сабырдуу
Карыядай өмүр сүргөн арылап,
Кезин күтөт, кызгалдак мол – адырлуу!

* * *

Түбөлүктүү турбаса да зат, аалам
Толкуп турам, түбөлүктү табардай
Капилеттен көкөлөтүп зор эргүү -
Күн нурундай, өчкүс болуп жанардай!

Бул делөөрүү, же жээлигүү эместей,
Бактым болуп калуучудай күтпөстүк.
Урабас эч ыйык ырдан жер-пайым
Ушул мага буюргандай түптөштүк.

Анан ошол, ыйык турак калкыма
Алкулдай акындарды жаратып,
Ыр коштогон кечтер, түндөр балкыса
Ыр коштогон, ырыска мол таң атып.

Кут мекендин кудурети күч алып
Кыргыз элим өсүп-өнүп чайпалбай.
Көктү челген Теңиртоонун аймагын
Койбостур ээ, периштелер кайтарбай!?

Ак баталуу, ак тилекти Жараткан
Арзуусундай пендесинин колдогон.
Аруу тилек бүт ааламды чулгаса
Аткарылбай калган мүдөө болбогон!...

* * *

Жашоонун бул, эки жагы бар чыны:
Жакындашпайт пастык жана бийиктик.
Өмүр баркын билип өлүм аркылуу
Өзөгүндү өрттөйт ыза, тийип тик.

Айлаң да жок жеңил, оор дегенге
Артылган жүк өзүң менен бир кетет.
Жолуң өрдөп, же бурула тереңге
Журтташтарың абал-жайың иргешет.

Муздак Жердин бардай ысык магмасы,
Мамилелер табышар же качышар.
Элес албай жүрсөң жашоо чалмасы –
Этек-жеңге жөнсүз кептей жабышар.

Болор-болбос, жыйып-терген сообуңу
Бир калп менен жайлап, мойсоп саласың.
Жалтанбастан кыяматтай күнгө да
Жып-жылаңач, жылаңайлак барасың...

Билип-туюп баары кайра кайтпасын
Бир күн менен эртеңдериң алыстайт.
Муң-зарын ким, кайда барып айтпасын,
Murатына жетпей калган Намысты айт!

Жашоо канча? Суроо жоопсуз эзилет..
Жөп-жөнөкөй жан болсо да өпкөнүң,
Жан дүйнөңдүн ырахаты сезилет
Жөлөмөсүз, тек жупуну өткөнүң.

* * *

Жек көрүшкөн адамга жагам дебе,
Жаракасы ичинде калат бүтпөй.
Көңүлдөгү гөй-гөйдү сапыр өзүң
Капилеттен жулунган көрүп түктөй.

Пенде деген пенделик салты менен
Пейил түткүс жоорукту кылар адат:
“Пө-пөлөгөн...” кушуң да “тойдум...” кылып
Пыр-пыр учуп дайынсыз кетип калат...

Күрөш чакта жыккандай, жыгылгандай
Келет бир кез – көгөрүү, жемиш балы.
Турмуш деген көз жеткис мухит болуп
Туйтунууга чумкуйсун: “дагы-дагы...”

... Ал ошондо нак акыл келсе башка
Ойду бийлер, Раззаковдой көсөмдүк:
Ооматыңды журтка гана сүрөсүң –
“Оп!...” –деп жерге сынып түшпөй, көзөң бүт!...

ТУНЖУРОО

Үнсүз, сөзсүз, үшкүрүксүз олтурам
Үнөмү мол ишке дагы чыгынбай.
Чогуу-чаран жүрчүү достор үмүтү
“чыз-быз..” өчтү, сууга түшкөн чылымдай.

Алды-артын ойлонбостон гөр пенде
Ачкачылык жарыялап койгондой.
Түпсүз санаа тереңине чөмүлүп
Текебердей турам, сагыз чойгондой.

Тааныш-билиш аң-таң болуп жөнүмө,
Түк түшүнбөй туру ушул жагдайды.
“Тарс!” жарылып кетсем мендик жалын-ой
Түк күнөөсүз досторумду жалмайбы?!...

Кантет-кантет, жаман ойдун аягы?
Койдум баарын, каткырыктай бүтсүнчү.
Бул тунжуроо – кара болбой аялуу
Бапыраткан, бардар жолду күтсүнчү...

* * *

Бүгүнкү күн эртең “кечээ...” аталып
Бир баракка калыңдалат жыл-барак.
Жакшы күндөр жан дүйнөңө сиңгендей
Жигер эзер арман болуп ырдалат.

Ушул чактар, кол кармашып, бир турган
Узай түшсөк, унут калбай саматар.
Сен көлкүлдөп,
Мен чыйрыгып бир кезде
Самоо делген сырт бекетте таң атар.

Кыйма-чийме каттамдагы автолор,
Кожоюндар бурган жакка чапкылар.

Сапар-жолго бүгүн чыкпайт көрүнөт
Сага-мага боор толгоор жакшылар.

Мүнөт, саат, таң, түш кечке жакындап,
Мезгил зуулайт, тынып койбой ырымга.
Сыноо-жолго сүрөөнчүсүз кошулдук –
Сапарлашым, санаа тартып, жыгылба?!

Мен өзүмө жана сага ишендим,
Мезгилдин бул тизгининен алууга.
Материктер маягындай жанар тоо
Максатташтай, бизди утурлай жанууда...

ТАБЫШУУ

Бул өзү кокустук дегендей
Дардисар ойлорго алдырба.
Бет маңдай олтурган ушул дем
Башынан жазылган тагдырга.

Төрт мезгил куушуп жүргөндөй,
Төркүнүн сагынган жубардай.
Тагдырдын бүгүнкү белеги –
Түшүнсөң эң ыйык, тумардай!

Мен сени, мен сени шунчалык
Мажнундай Жер кезип таппагам.
Бүгүнкү табышуу сыягы
Бакыт-Нур тулкуну каптаган!?

Болду эми, солуктап ыйлаба,
Бапырак сөздөргө өтөлү.
Жол тосуп туруппуз кыйладан –
Жалпыга берели көчөнү...

Бак ичи. Суу бою. Сен мага
Баасы жок, табигат белеги:
Буркурак чачындан жыттайын
Башынды бери ийчи, кел эми?

Башынды бери ийчи, кел эми
Баарысы башынан башталсын.
Кексерээк жүрөктүн ыргагы
Курч курак демиңе ашталсын!?...

* * *

Биз жашаган тоолор өлкөсү
Бир заматта даңкы дүң болуп,
Март айынын 24ү - бул
Мындан ары Жаңы күн болуп.

Адамзаттын тарых-жолунда
Алейне нарк күткөн кыргыз эл:
Аптап күндөр – болуп бурганак,
Аяз күндө болот – Улуу сел!

Аарчындынып, ишке кирерде
Аруу күчтөр – аруу билегин
Алла дагы жөндөп, оңгорор –
Аруу журтгун арзуу, тилегин.

Аруулугу чексиз курчтугу
Асыраган көөнө калкымды.
Марттын күнү койду аныктап
Мартабаңды, бийик наркынды!

Биз жашаган тоолор аймагы,
Бүт ааламга даңкы кетти эми.
Энөө элдин эстүү балдары
Эркин мүдөө жолун беттеди!

АРУУ МИЛДЕТ

Тируулүктүн шаанисиндей, кызыкмай
Турмаштагы тоз-тополоң күндөргө.
Калган кезиң, эч нерсеге кызыкпай
Кудум окшойт, ыргытылган гүлдөргө...

Бир милдетин өтөп, анан ташталган
Бул гүл-тагдыр жазылбасын жолуңа.
Сареп сала улам-улам жаңыга
Сен Жер шарын кармап тургун колуңа!

Сан жетпеген суроолордун түйүнүн
Сен чечүүгө тийишсиң го, жаш адам.
Эне күчүн, эне сүтүн, кор кылар –
Эч нерсеге кызыгуу жок, жашаган.

Ата Журттун асылдыгын көтөрөр
Аруу милдет алдыңда тур, жаш адам!
Ата күчүн, Ата үмүтүн өлтүрөр
Аалам койнун аңтарбастан жашаган...

* * *

Дос болуп жүрүп, достук шертин бузган
Далайды көрдүм, бирок, ыркты бузбай,
Оңдодук осол болгон абал-жайын
Оозуна бал таттырган чыктуу туздай.

Билмексен боло бердик, кыйдылыгын,
Байкабай калган болдук, апыртмасын.
Ошол дос, бет маңдайда дудук болуп
Ойрондоп «ойдурамасы...» Кашыйт башын.

«Өлдүм...»-дейт. Өлгөн сезим тирилчүүдөй
- Өңгөлөр укпасын? – деп убайымда.
Таң, мурда арам-адал жытын туйбай –
Тааныбай турган болчу кудайын да...

Эх, аттиң. Эр жигиттин шылкыйганы
Эгерим, тагдырыңда кезикпесин.
Үлдүрөп, жүрөк согуп, өлүү жандай
Үйдө сен турган менен... Эшиктесиң!

* * *

Сагыныч менен араң жетер алыста
Сенин ушул бар экениң зор таалай.
Сырым да сен, ырым да сен болгону
Сыздата албай, сыртка безет шор таалай...

Алда ким деп бүшүркөтпөс сезимди
Анык өзүң бул дүйнөдө барсың да.
Билиндирбей өзүң дагы жол тешип,
Билем мага, же бирөөгө зарсың да.

Бакыт кушун жылкычыга ыроолоп
Бал кымызды шимиргендей ачытпай.
Ким бирөөнүн таянычтай турганы
Кеч болсо да кирип келер бакыттай!

Ойдо жашап, бир ирет жолукпаган
Олда-сен –а-а, ушу нак, кам курактай.
Үмүт болуп турганың, улуу таалай
Үйдөн алыс, жүдө алыс шам чырактай...

* * *

Күнүмдүктүн күлкүсү кыска болбой
Кыңшылоого айланып кетет бирде.
Ой-самоолор ой-тоону кезген болуп
Орун тапкан түндөгү төшөк бирге...

Төшөк бирге болсо да, эки башта
Эки башка түйшүктүн күүсү сызат.
Кыштын узак түнү да жүрөк сыгып
Көшөргөнсүп, созулат ... узак, узак...

Күнүмдүктүн күлкүсүн ташка согуп
Кең дүйнөгө кең кулач жайып салчы!
Арман дегис өмүрдүн жыргалына –
Агенттер да болбостур айып салчуу...

ТҮЙДӨК...

Ийиктеги түйдөктөй
Бу Жер-Эне чимирик:
Ай нурунан аймалап,
Күн нурунан шимирип.

Улуу жерде – өмүр –көп,
Узун-сапар – дөңгөлөк,
Бири тынбай алыстап,
Бири жеткен өңдөнөт.

Көңүл сүйгөн бал кымыз
Канат чаңкооң заматта.
Жер зуулдап, Күн өбөт –
Жарык таңга барат да...

Жашоо жүргүн аркалап
Жол жүрөсүң, куугандай.
Жер зуулдап, Айды өөп –
Жан сергитип тургандай.

Алмак-салмак арыш, жол
Аруу болсун тарамың.
Ийиктеги түйдөктөй
Ийги иштерге жарагын.

Өйдө-ылдый өрмө жол
Өңдө-түштө ардактуу:

Жашоо жүгүн нак көтөр
Жер Энедей салмактуу...

ШАМАЛ

Шамал да болуп кеткин бар
Шамалдай шаңың жок туруп.
Ал деген Аалам аруусу –
Айланып өтсө кулпуруп:
Жан дүйнөн, чөйрөн, бүткөнүн
Жап-жаңы сарпай кийгендей.
Абада аңкыйт сүт жыты
Аба-Эне өзү ийгендей!...

Тазаруу деген башка дем
Талпынтып, алыс-алыска,
Туйлайсың, тынчып туралбай
Ток тийген өңдүү намыска:
Эл-журтгун үмүт, күтүүсү
Эбегей эзип, толкутар,
Тунук ой: тилек жолунда –
Тоо шамалы кол кысар!...

* * *

Макул дейли, биз элге жагып калсак,
Жакпай калсак, кайгынын кереги не?
Эл деген – эл, биз болсо – сүйүшкөндөр
Ээрип түшкөн ушактын элегине...

Сүйүшкөндөр бактылуу боло келген
Сырдуу, аруу, махабат айдыңында.
Сени-мени Жараткан табыштырган
Сынып деги кетпеспиз, кайгы-мунга?!

Кайгы-зардан чочуба, ал сыноодой
Капилеттен жол тосор, алдың кара?
Күлкү-шаттык бир беткей болбогону
Кадимдерден келаткан карттуу жара...

Аруу дилиң жолума төшөп сал да
Алыстагын азгырык, бөлөк ойдон?
Санаа чекпе, сен деген периштесиң –
Сулуу кылып энекең төрөп койгон!...

Бир жылмайып койгонун, мага кубат
Бүлк-бүлк эте, илебиң уя салып.
Сага теңдеш сулуу жан барбы жана –
Сапар-тагдыр жолумду туя калып:
Аптабыма чыдаган, мээлүүн желдей,
Аязымды көтөргөн, чилдем болуп.
Жан дүйнөмдүн ээси сенсиң билсең –
Жашоодогу жап-жалгыз – мүлдөм болуп!...

* * *

Көңүл кушу делбектеп учар, коноп
Кайнап турган сүйүүң пастап, сонор.
Жашоодогу жан-жыргал чокусундай
Жетпей калган махабат ширин болор...

Жетпей калган махабат болор ширин
Жашоо-тирлик мааниси туюлгандай
Канткен менен өмүр-көч токтоо билбес,
Кошоктолуп тагдырың буюрганга...

Миң бир сыноо жолунду тоскон кезде
Миң бир азап алдындан жиреп келип.
Ээ болуп өзүңчө күчкө өзгө
Эрдик жасап саларсың, жүрөктөнүп.

Жетпей калган махабат намыс болуп,
Жалын курак жаштыктай күчүң ташар.

Жигит пири Шаймерден калыс болуп
Жеңилүүнүн ызасын Жеңиш басар...

Жетпей калган махабат аруу, ыйык
Жашоондун жан бирге шамы сымак,
Өчпөй жанып турганын сезип, туюп
Өмүр көчүн сүрөйсүң сүйүп, ынак...

КЫРГЫЗБАЙ...

Күлкүсү арзан туугандын
Куулгу ашат башыңдан.
Кеп ачар кезде келтире
Калтардай буйтайт атылган.

Аңкайып турсаң : «Алла!» –деп
Аш түгөйт ... сага коюлган.
Келишип калат кебетең
Камектей болуп союлган.

Алчуумун деген аласаң
Ар кандай себеп: кечигет.
Алганың какшап турса да
Арт жакка сылжыйт «өчүрөт»...

Жанданып кайра чыгарда
Жан эзген жооп жаратат;
Жашоосу жыргал Кыргызбай
Жол жүрөт. Жылбайт... арасат...

ЖОЛДОГУ ТАШ...

Ата журт айдыңында чыйыр тапсаң
Адамзат жүрөгүнө жете турган.
Аруулук дилде жашап, кенен болсоң
Ааламга аңыз болуп кете турган.

Киндик кан тамган жердин мартабасы
Кыйлага көтөрүлүп кетери чын.
«Бир жупуну толуктун тун баласы
буудан болор жүрүшү...»-дешери чын.

Тоо, талаалар, бөксөлөр кучагында
Торолушкан тоолуктар муундары!
Бабалардын акылгөй экенин туй:
Башың – Асман, Жериң кут, сууң даары!

Ар накылын чечмеле – томго тете
Асыл кептин алтындай куюлмасы.
Бабалардын Азия жүрүшүндө –
Буудандардын азынап, куюндашы!

Сареп салсаң андан да нар-нарыга
Санжыранын нактыгы аныкталат:
Жорго сөздүн кудурет –күчүн кара –
Жазма китеп бул турган калып калат...

Мынашундай медегер-дем Ата-журтум
Максатыңа намыстай бүлөө болор.
Эзелкинди даңктабай мөңкүп калсаң –
Эки дүйнө арылгыс күнөө болор...

Мындан кудай сактасын, көтөр башты
Максатыңа зуулдап чыйырыңда!
Абай четтет жолдогу жандуу ташты –
Ал да сендик, табигый буюмуң да!?

ТОЙ

Токо кызы Шакиге

Чоң шаардын борборунда,
Баш кошкондор эксортунда-шөөкөтүндө
Чыпыя, серектеген – мүнөздө «элет» деген
Чак келбеген
Чопо-чоң туфлийди кийип алган.
Чак түштө чоң жолдун ортосунда
Секелек кыз ааламы түгөл, бакыт –
Серектеп чуркап жүрсө коркосун да –
Бир жагы кубанасың
Бардыгын багындырган наристе-балалыкка:
Ааламы алыс калган – коркуу ойдон
Калаанын как ордосун – кан буугандай тосуп
койгон

Куурчактай кут конгон элет кызы,
Көрүп сени – күнүмдүк жашоодогу «пыз...»
дегеним,

«чыз...» дегеним,
«сыз...» дегеним...
Жоголду жыты калбай.

... Турмушка чыгар эжең,
же үйлөнөр бүгүн агаң!?
Түбөлүктүү дегдөө менен –
Көңүл бурбай калышкан окшойт бүгүн
Көчөт кыз, ушул сагаң ...

* * *

Мекендин асманында жылдыз сүйкүм!
Мартабаң толгон кезде көргүн кармап!...
Туулган жер топурагынын жыты кубат –
Тумсак тап кучак жайган тагдыр – ардак!

Өмүрдүн тунук башат, сапарында
Өзөндөй өргүү билбес кыймыл болсо,
Өз делбей, өзгө делбей аталуу да
Өр тарта жашап өтүүү нактай олжо.

Калың журт кадырына жеткен мырза
Көөнөлүк касиетин элчи кылар:
Жаамы калк жаңы көчөт – перзентине
Жакшылык нускасынан энчи кылар.

Улуу журт даңк-сыймыгы болгон сулуу
Урпактан урпактарга мисал болор.
Уңгусу таза бүткөн элдин, калктын
Уясы ыйык чынар – тынар конор!

Мекендин асманында жылдыз сүйкүм,
Мартабаң ашкан кезде сареп ташта.
Кудайдын кудурети-ов, жалган дүйнө –
Келүү жана кетүү тур – жалгыз башта.

* * *

Ар-намыс бек, эл-мекенди сыйламай
Абалтадан айтып бүткүс улуу кут.
Ата-энедей нарк-насили улуулар
Ак батасын берип турар Ата Журт!

Кайда жүрбө, кандай шартта калбагын
Кутман Мекен болуп турсун ардагың.
Бир көз ирмем чалпоолукка алдырсаң –
Бүткүл өмүр тиштелбесин бармагың.

Асылдыгы, нарктуулугу жагынан
Ата Журттан өтпөс эч бир турагың!
Ант бергендей жап-жаш жоокер биринчи
Азы мен да таазим кылып турамын.

Ага себеп, бул күн болуп жемиштүү
Ата Журтка соога кылар иш өттү.
Жүрөк туйлап, ар согуусу тастыктайт –
Жашоодогу түк чегингис күрөштү.

Асман, жериң таза турсун, шай турсун
Ата Журтка сыноо түшкөн учурда
Ала Тоонун аруу тулку шаңкайсын –
Айыл баштап берген жолдун учунда!

ЫР-КУМАР

«Жан берели сүйүүгө...»

О.Султанов.

Мен муну билгендеби, жөлөнөрүм
Максаттуу күтүп сенин төрөлөрүң,
Магдырап, нак бейиште жүрмөкпүз-эй
Махабаттын татып жуп мөмөлөрүң.

Мен муну билгендеби, кумар көзүм
Мындан-оо, далай кечең жаралмакмын.
Сени издеп чаң салмакмын, даң салмакмын –
Сүйүүнүн шор талаасын шарылдап бир...

Мен муну туйгандабы, кайкы төшүм
Махабат ааламынан келериңди,
Өлүмдүн миң чалмасын жалгыз тытып –
Өзүңө деп коймокмун мен өмүрдү!

Мен муну сезгендеби, түн жарыгым
Миң жылдыз жарыгындай шоолаланбай.
Дым этпей, адеп тутуп тосор элем-
Дүрбөлөң салбай чыккан коогалаңдай...

Мен муну билгендеби, жалбарарым
Маңдайдагы жазуудай. Тумар сезип,
Жан дүйнөмдүн асылы болор сенин
Жолуң тосуп жүрмөкмүн, аалам кезип.

Мен муну билбей, көрдүм өмүр сыйын
Мактанычка, ызага талаштырба?
Улгайганда нур чачкан махабатым –
Уят кылба, мени ая, адаштырба?!

Кыялбастан, көңүлдү көтөрөм деп
Кулу болуп бул ирет кыял-ойдун:
Адабий усулдагы куулук ыктай –
Атайлап бул түрмөктү чүргөп койдум...

АШЫКТЫК КАТ

Аруулуктун ааламы тоолордо – Биз!
Адам курттай кайнаган борбордо – Сиз!
Апыртмалуу жомокту жактырбаган
Амал-күчтү жешилткен көңүлдө – Күз!

Аруу тоодо тазалык уя күтөт:
Ак мамагым, ушуга табит кандай?
Амалы күч борбордун айлампасы
Аймап-жуктар адаттай, шылып алмай...

Тору кашка минип биз тоо десеңиз
Той-үлпөттө жүрмөкпүз конок болуп.
Көөнө калкым мындайда каалоо сунса –
Көк сулуудай, Өтөдөй жомок болуп,

Алла алардын сүйүүсүн улап бизге
Алты-жети болпойгон бала берсе,
Азыр борбор «Ах-х...» деген Сиздей айым –

Айыл жагып, тоо жагып кала берсе!?
Арман калбас, бул жалган өмүр күндөн
Аруу жашап ар ирмем, күнүн-айын.
Интернетке солодум ушул катты –
Ишке ашчуудай жооп жаз, кагылайын?!...

ЫРААЗЫЛЫК

Ак кептердин төшүндөй обо койнун
Ай-да жиреп келесиң соно мойнум.
Күч-кубаттын баарысын мыдыр койбой
Кумарчыдай утам деп, сага койдум.

Аба жиреп ак таңда келер болсоң,
Ак көгүчкөн уулган мерген болуп,
Адыр-адыр белдерди кадуулайын
Адашпастан из кууп келген болуп.

Андан дагы кабылбай кетер болсоң
Аңгек казып, далдоодон жай табайын:
Ак төшүндү - таң-нурга чайкаарыңда
Аба сымак, ай-чулгап, аймалайын.

Мында дагын жазгырып кетер болсоң,
Мылтыгымды төшүмө кадагандай
Өңүмдө эмес, түшүмдө жыгылайын
Өчөшкөндөй, теңинен жадагандай.

Кыялымды куш кылып жашай берчи
Күн-өмүрүдө жанымдан кетип-кетпей.
Жан дүйнөмдүн соносу сени дегдей –
Жетип, жетпей жашайын, жетип жетпей...

ОТКО ТААЗИМ

Денеңде тап, нак жылуулук турбаса
Деги бирөө сага жакын келмекпи.
Жан шеригиң кучагыңда туйласа
Жыргал туюп, жактырган оң теңдешти...

От кадырын биле көлкүп турганда
Отон менен орозгерге дымактуу.
Отсуз калуу – Күн тутулган чак болуп
Оомат кетип, жыгылгандай кулап туу.

Бүткүл жашоо токтоп кала тургандай
Байкалбастан чакмак түгөп, от түгөп.
Билип-билбей дилди арамга бургандай
Бир мерез жан суу куйгандай, түн түшөт.

Денең-дилден тап качпастан жүргөн оң
Дайым оттон жарыш чеги башталып,
Адамзаттын жашоо-көчү зор жарыш
Агарган кеч, кадыр түнгө ашталып.

Быкшып-быкшып бир кездеги ным отун
Бүлбүл учкун алп жалынга тутанчы?
Кудуреттей отко таазим кылганда
Куюлуп тер – куп жыргатар учанды...

Өчпөсүн түк эрттелетип өмүр-от,
Өчпөсүн эч, коломтондо турган чок.
Күйүп турсун көкүрөктө көңүл от –
Күтүүсүздөн нымтырды да кылган шок...

* * *

Чөксө көңүл, чөгүүң тереңдеп
Чалпоолуктун чырмоок-жарасы.
Бул жагдайдан чыгар жулунуп –
Бек, намыскөй адам баласы.

Абай-абай сүйлөп чөккөнгө,
Артгырууга жашоо-кумарды.
Алла сүйөр аруу пендесин,
Айтуу кажет мына буларды:

- Сан миң аалам.. Адам улуу зат
Сен андагы тамчы – тазасың.
Даары болсоң көңүл-жарага,
Дарттан алыс көңүл – мазза –сың!

Көзгө сайып жарык күн барын,
Көзгө тартып тоолор чокусун.
Көңүл чөккөн пенде делбектей
Көккө ыргытар, кара допусун...

Кайра жолду улап кетиңиз:
Көңүл чөккөн батсын жыргалга.
Дайыныңыз жоктоп бир келер
Далай мезгил өткөн жылдарда!...

КОЖОЮНДУК...

Кыл мурутка кышкы кечте муз тоңуп.
Кайра-кайра кумтуланып тонунду.
Көмүр түгөп, камдап койгон кык түгөп –
Келин-бала тосот келер жолунду.

Топтоштурган тыйын-тыпыр араң чак
Төрт-беш пуддай таш көмүрдүн кунуна.
Кожоюнсуң, үй тиреги дешкен соң
Көп күн көңүл жайланбастыр мунуна...

Анан эске түшүп сыра сапырган
Акактатар жай-саратан саматып,

Бир жаз күнү - жылдык азык берерин
Баамдайсың, ыкшоо дилди канатып.

Кетсечи шул, каарыган кыш-капсалаң,
Келеркиде камдуу болом дегендей.
Көзүң күлүп, оң түшкөндөй апсалаң
Кило-пуддап таш тартасың кебелбей.

Макул бул кеч келин, балдар божурап
Мемирешип, башың тийсин булутка.
Мурдунду түк балта кескис кыргызбай
Муз-аяздын муюбасын унутпа?

Жоопкерсиң! Кожоюнсуң... кур жатпай
Жаздын күнү кыш кызматын кылып кой.
Эдил дайра жээгиндеги бурлактай
Эзилишти, көмүр тартып жыйып кой?...

Көмүр түгөп, камдап койгон кык түгөп.
Кожоюндук... жолго дилди бурушат;
Келин-балдар: «Көмүр түшөт бүгүн...»-деп
Кышкы кечтин ырын ырдап турушат...

ИСХАК АТА МУРАСЫ

Исхак Ата – нак көсөм мурас кылган
Илим-аалам жүгүнөр улуу нуска:
Ак дил менен Ата Журт жүгүн тартсаң –
Ашуу, сыноо, сапар-жол болор кыска!

Исхак Ата дап-даана жазып койгон
Ишмер мүнөз баарысын таба турган.
Жеңил-желпи нан табар азыткы-ойдон
Жалпы калкты калкалап кала турган:

«Коом таза – сен тазасың – журт аруу
Келечегин кең болор көөнө кыргыз!
Бир бириксек – эгерим сынгыс каруу –
Биз бир турсак – Күн сүйөр тунук нурбуз!»

Улуу көсөм бир келген кыргызыма,
Улууланар кадыры жылдар сайын.
Жаңы муун туу тутуп турмушуна
Жашайт, доор кербени жылган сайын.

Ата Журттан алыстап, арман ичте
Ак ийилип сынбасын туюп турган,
Журтташтарын чакырып адал ишке
Жан сыздаткан тагдырга муюп турган...

Жупжупуну жашоосу даңазадай:
Жаңы муун үйрөнөр – нуска-бата.
Калктар үчүн эң бир так таразадай –
Кылымдарга эталон Исхак Ата!

КЫРГЫЗ – НУРУМ

Жөнөкөйлүк – жүрөк сындуу кыргызга,
Жан дүйнөсү сүйүп, тилер азыктай.
Жан сырына бек турганы бек турган,
Жылгыс жылдыз – көктө Алтын казыктай.

Жупунулук – жүрөк болот кыргызга,
Жашоосунда гүлзар турсун, кыш турсун.
Сөзү өлгөндү - өзү өлгөндөй туюшат:
Салам болбойт... Мейли миң жол ышкырсын.

Алыс сапар айбатынан камыкпай
Ак батасын тилеп аруу таң менен.

Көңүл калар жагдайларга жеткирбей
Кыргыз көчү жолун улайт шаң менен.

Азбы-көппү кең ааламдан алары,
Аманатка кылган эмес кыянат.
Элим менен көөнө калар касиет –
Эс-акылын этек ачпай жыялат.

Сан бүткөндөн кемибей да көбөйбөй
Сындырылгыс, доорлордо жарышат.
Кең ааламда болбой эч бир өгөйдөй
Кыргыз-нурум замандарды карытат!

АК ОРДО

Асмандан нур көл – Ай көрдүм
Алтындан табак тургандай.
Кудурети чексиз Жараткан
Келтире турак кургандай.

Дилдерде жашап аруулук
Дүйнөгө кайра келердей.
Тоо-журтум турса Жаннаттай
Тазалык баарын жеңердей.

Асманда толгон Ай көрдүм,
Арманда калар бакпаган.
Алладан кутка туш келген –
Аталар сындуу мактанам.

Ынытмак – ырыс, береке
Ыйман-нур, доор сөөлөтү.
Кыргызстан турса кут конгон –
Кылымдар жашар дөөлөтү!

Асмандан Нуркөл – Ай көрдүм
Ала Тоом түгөй тапкандай.
Ата журтум бүгүн Ак ордо –
Аруулук чулгап жаткандай!...

ОШ КААЛООСУН ЖАРЫЯЛОО

Ооматтуу замандашым, туясыңбы-ай
Ош-пирим кут, шыбагаң уясындай.
Мөңкүгөн Ак-Бууранын изи жазуу
Мезгилдер кургаталбас сыясындай.

Жетилүү, ой-тополоң балагатым,
Жараткан өзүң берген аманатың.
Журтпуз биз энөө жана айкөл мүнөз
Жокко да салам сунар канагаттуу...

Ушундай ыйык Мекен ыроологон
Урматты тынбай жасап Жаратканга,
Удургубай өрнөк иш кылсак шекил –
Урпактарга калчуудай санат-тамга,

Боюң таза, дил таза, тунук ойдо
Бүгүнкүнү келерге жалгаштырсак.
Бүчүрлөрдөн бой көргөн ак дил-чынар
Бейадептик кесирге калбас куурап?

Ошондо тек, оомат мол Ошту түп түз
Оп тартпастан ордуна койсок керек.
Арамзалардын арам ой, алдоолорун
Абийир-соттун алдында жойсок керек.

Даңк ооруу кошо кетип кирибизде
Дилибиз жуурулушмак дилибизге.

Жашообуз жаннат болгон күнүбүздө –
Жүзүбүз жарык болор жүзүбүзгө.

Ошондой ооматты Ошум каалап турат
Ой калчар мекендешим биригели.
Бул деген аруулуктун жеңишиндей
Бул деген ыйык жолдо ириленүү!...

КАЙРЫЛУУ

Эй Кыргызым, майдаланба, төгүлбө,
Түптүү элсиң, бийик журтсуң, бөлүнбө!
Улутунун улуу көчү баратат,
Кылым кечкен зор тарыхтуу миң жылга
Кут даарыган дастаның-«Манасты» ырда-
Эл башың келди мында ...

Лейлегим, улутумун ыйык жери,
Тарыхый Исхактардын кең мекени.
Багың конуп башыңа, оомат келди,
Көк асабаң желбиреп бийик кырда,
Кыргызым, акыйкат айт, ондуу ырда,
Журт башың турат мында...

Ырга айланып, Исхактын кең Лейлеги,
Ыңкылаптын жанданткан келип жели,
Торко тойдо Раззаков мекени,
Ыңкылаптын жаңыртчу берип деми,
Келди мында улуукка баш ийип,
Кыргызыңдын бактысы дос-лидери
Исхак ата! Ардактап турат элин,
Аалам кезген арбагың ыйык болуп,
Кубангандан чалкыды Лейлегиңиз,
Тосулар тойлоруңуз сыйлык болуп,
Сый көрсөтүп, урматтап турат мында,

Уулдарың өз элине сыймык болуп,
Кубанды рухуңуз Исхак ата! Турганына
Турабайдын досуна сыймык конуп!!!

ЛЕЙЛЕК ЖЕРГЕМ

(Лейлек гимни)

(Музыкасы Хабибилла Азиреткуловдуку)

Лейлек жергем – кут чачылган, көркөм, керемет,
Алтын бешик асман челип, көккө керилет.
Достук улуу, ынтымактуу кутман жергемде,
Күндө жаңы бакыт, ырыс элге төгүлөт.

Кайырмасы:

Лейлек жергем, Лейлек жергем-ыйык гүл мекен,
Өзүң барда, өлкөм барда Күнгө теңдешем!

Айкөл, Саркент келечектүү, аруу максаттар,
Жайлоо, түзүң гүлгө айлантып, жашыл бак кылар.
Сыймыгыбыз –тарыхтарда калган түбөлүк,
Исхак Ата, Акбото бий,Самат баатырлар!

Кайырмасы:

Лейлек жергем, Лейлек жергем-ыйык, нур мекен,
Жашоо барда, өмүр барда Күнгө теңдешем!

Козу-Баглан, Ак-Суу дайра, Жашыл көлдөрү,
Төө-Жайлоо, кең Кулунду, Арка өрөөнү.
Лейлегимдин бой тумары элге мактанаар,
Аркар, кулжа, кийик оттоп жүргөн төрлөрү.

Кайырмасы:

Илегилек мекендеген ыйык, кут мекен,
Элим барда, жерим барда Күнгө теңдешем!

Жарык маанай, жалпыга дос биздин элибиз,
Бейпил турмуш кучагында жашайт жерибиз.
Эли түгөл эмгекчил, март, дили таптаза,
Илегилек мекенине келип кетиңиз!

Кайырмасы:

Лейлек жергем, Лейлек жергем-ыйык зор мекен,
Кыргыз барда, жылдыз барда Күнгө теңдешем!

ЛЕЙЛЕК КҮРӨШҮНӨ МАКТАЛ

Мынчалык болуп кетет дебегенмин,
Муңайым турам мөөрөй каршысында.
Муздак суу сепкен чоктой эбелендим
Максатсыз муш жегендей тар кысымда.

Болгону төгүп салгам билгенимди,
Беттешүү башталарда палвандарга:
-Лейлектик билбейт чалмай-илмейинди
Леп эте даңгал чабат салганды ага!

...Азырчы, андай болбой чалган жеңди
А-бу жок, колдоп ийди калыстар да.
Баш көтөр бала палван, ийбе белди,
Биз таза, жеңилбейбиз намыс бар да.

Тик тургун, бул жыгылуу саналбасын,
Тап-таза Лейлегиңдин күрөшүндөй.

Анан көр, атың элди аралашын
Абдрахман аваңдын сүрөшүндөй.

Азыркы гырам болду, чырың кандай,
Али көп күрөшөсүң, кам санаба.
Өзүм да кейип турам, жыгылгандай
Өксүбө, кеттик укам чайканага.

Эптешти. Байге алышты, чыркырашып.
Эл туру, тунук намыс өрттөн кайра.
Пахтадай тозутарсың пырпыратып
Пул мыкчып тургандарды эртең кайра!?

Алман тур: «Палвандар келмекчи...»-деп,
Али көбү тең келбес пайтаваңга.
Аарчып терди алалы, Лейлекчилеп
Алаксыбай бас укам, чайканага...

ИНСАНГА

Бул дүйнөнүн Чыгыш менен Батышы,
Берекелүү өмүрүнө нур сызмай.
Улуу көчтүн башатында кыргыз эл –
урпактарга таттыруучу нан, туздай.

Мына, жылдар, кылымдардын тогошкон
Маани толгон улуу сезим кезинде,
Биз улуу журт ийилүүгө тийишпиз
Ыйык туткан, улук Ага-Сезимге!

Ал бир сезим-дүйнө жанын козгогон,
Ал бир сезим-улуулукка баштаган,
Ошол сезим Ала-Тоодон башталып
Ошол сезим Галактика аттанган....

Туюу, сезим-түгөнбөгөн бир аалам,
түбөлүктүү ширеттирген жалпыга,
Чыңгыз деген Улуу жылдыз турганда
Чынжыр үзүп кетүү зарыл алдыга!...

* * *

Түбөлүктүү эмнең бар бул жарыкта,
түркүк болуп калуучу кимдер экен?
Түбөлүктөн ТҮБӨЛҮК көчөр үчөө:
Эл, Журт ыйык, киндиктеш Ата Мекен.

А биз өзү момундар-меймандарбыз
Алда качан бөлүнгөн ырыскысы.
Ким бирөөнүн колунда бийлик, камчы.
Ким бирөөнү тындырбайт ыр ышкысы...

Анан дагы сан тагдыр келеби бар
Адаштырбай ар бирин чубап турган,
Абийир-нарктуу ким бирөө өйдөлөсө
Адырандап апсыккан кулап турган.

Чубамада жашоонун элигиндей
чыгаан болор жагжайта төшүн ачкан,
бөжөндөгөн даа бирөө чыгат, шексиз
бөдөнөдөй сыноодо бөгүп качкан.

Эл, Жер, ыйык Мекенди тумар тутуп
Эзелкинин барк-наркын сыйлап турган,
үзүлгөндү улаган азаматтар
Үч ыйыктын шерти деп туйлап турган...

Өмүр көчүн сүрөгөн шер-мырзалар
Өр-ашуунун милдетин алган колго,
Болсоң болгун бир өмүр бүтпөгөн ыр,
Бет кызартар эч качан жалган болбо?!
Ич сыздатар, иритки, арман болбо?!

* * *

Булбулум, кеч сайрадың, эми кантем,
бул өзү сыр-ааламга болор антен.
Сүйүнүн сыйкыр күчү бар кезде бир,
садага болор өмүр. Ээ, шул жан – тен...

Булбулум, санаа жоктой сайрадың да,
бу мени туюп жашыл жайыгыңдай.
Мен болсо толкун жиреп сүзбөй калган,
Мылгун чалдын шуу чөккөн кайыгыңдай.

Булбулум, сен сайрадың, туйдум жазды,
Бул тагдыр буктурмалап койсо дагы.
Мен эми кайрып чыгам сендик жазды,
мыш-мыктар букачаардай сойсо дагы.

Булбулум, сен сайрадың, кайттым жазга,
Бу «жүлүктөр» бүт баарын... билсе дагы,
Тен бере ырың тыңшайм, үнүң өбөм,
Туз-даамдар керчөөдөй тилсе дагы.

Булбулум, кеч сайрадың сагынганым,
Барсың сен, өлбөс болуп өтөлөмүн.
Болбосун бул жарыкта таарынычың,
бел бүктөп бүт назыңды көтөрөмүн.

Булбулум, кеч сайрадың, билем кантем,
Бул өзү, кең ааламга болор антенн...
Сүйүүнүн сыйкыр күчү турган чакта,
садага болор өмүр, ээ, шул жан-тен...

* * *

Жашоонун жазы келип, толуп-ташып
жүрөктүн түпкүрүндө таң атканым.
Жан дүйнөм туюп турат жалбыз жытым
Жалгаштырып койгонун жаратканым.

Таң турса жүрөктөрдө таза, тунук
тагдырдын марттыгына сезим тунуп,
биз бүгүн ааламдагы бактылуулар
бүт өмүр из, туз калар жолдо улук....

* * *

Элебес дебегиле силер мени,
эзилип кетмейим бар сөз уусуна.
Үлбүрөп гүл-таажыдай турган сезим
үлп этип кыйып тынат өсүүсүн-аа.

Эстебес дебегиле силер мени,
Эстутум төрүндө бүт тааныш-билиш.
Жан дүйнөм хан сарайдын капкасындай
жол ачык. Көзөмөлсүз кирип-чыгыш.

Кенебес дебегиле силер мени
көк түтүн чыкпай жанам сөз уусуна.
Ок тийген кайберендей түпкүч болуп
Окшошпой калам алуу, кошуусуна...

Ишенем, улуу-кичүү кеп-сөзүнө
илдетүү жамандыкты көңүлгө албай.
Эркелеп төгүп салам жан сырымды
эч качан алданбаган өмүр бардай.

Мунумду момун жандын кемчилиндей
мыскылдап, келекеге албагыла.
Поезддин жер силкинткен эпкининдей
пачактап салчуу жолго барбагыла.

Элебей же кенебей жүргөн менен
эстебей койалбасмын мырзаларым.
Өпкөлөп турганчакты ким бирөөгө
өзүңдү, мени кыйнап сыздабагын.

Элебей же кенебей жүргөн менен
эстебей койалбасмын айымдарым.
Убайым салар ириң жарасындай
уу тилдүү найза болуп сайылбагын...

* * *

Сан сыноодо калгандай өзүң жалгыз
садагасы чөкпөчү, санаа күлүк:
саймедиреп келгендей орус калкы
Сүйүү, сүйүү, ишеним, өчпөс үмүт.

Бийлеп турса оюнду, тилегинди
бакыт кушу дегениң коңор жазда.
Боорсоктой борсойгон илебинди,
басар улан илеби койбой назга.

Мейли турсаң тура тур, терезенде
минут, саат дал азыр сага кашаң,
туюлса да туйлаба, безеленбе
тактап койгон баарсын камбыл апаң...

Сүйүү шартын кынаган асыл кечтер
силер үчүн ишеним булагындай.
Эркелөөлөр таптаза казал-дептер
эч ким туйбас биримдик тумарындай.

Садагасы сабыр эт, мына-мына
самаганың тоонун нак тынарындай,
өрөөпкүгөн, келатат турагына
өзүңдү деп тун сүйүү мунарындай.

* * *

Макул дейли, биз элге жагып калсак,
жакпай калсак, кайгынын кереги не?
Эл деген –эл, биз болсо – сүйүшкөндөр
ээрип түшкөн ушактын элегине...

Сүйүшкөндөр бактылуу боло келген
сырдуу, аруу, махабат айдынында.
Сени-мени Жараткан табыштырган
сынып деги кетпеспиз, кайгы-муунга?!

Кайгы-зардан чочуба, ал сыноодой
капилеттен жол тосор, алдың кара?
Күлкү-шатык бир беткей болбогону
Кадимдерден келаткан карттуу жара...

Аруу дилиң жолума төшөп сал да
алыстагын азгырык, бөлөк ойдон?
Сана чекпе, сен дагы периштесиң-
Сулуу кылып энекең төрөп койгон !...

Бир жылмайып койгонуң, мага кубат
бүлк-бүлк эте, илебиң уя салып.
Сага теңдеш сулуу Жан барбы жана-
сапар-тагдыр жолумду туя калып:
аптабыма чыдаган, мээлүн желдей,
аязымды көтөргөн, чилдем болуп.
Жан дүйнөмдүн ээси сенсиң билсең-
жашоодогу жап-жалгыз-мүлдөм болуп!..

20.11.05.

* * *

Көңүл кушу делбектеп учар, конор
Кайнап турган сүйүүң пастап, сонор,
Жашоодогу жан-жыргал чокусундай
Жетпей калган махаббат ширин болор...

Жетпей калган махаббат болор ширин
Жашоо-тирлик мааниси туюлганда.
Канткен менен өмүр-көч токтоо билбес,
Кошоктолуп тагдырың буюрганга...

Миң бир сыноо жолунду тоскон кезде
миң бир азап алдындан жиреп келип,
ээ болуп өзүңчө күчкө өзгө
ээрдик жасап саларсың, жүрөктөнүп.

Жетпей калган махаббат намыс болуп,
жалын курак жаштыктай күчүң ташар.
Жигит пири Шаймерден калыс болуп
Жеңилүүнүн ызасын Жеңиш басар...

Жетпей калган махаббат аруу, ыйык
Жашоондун жан бирге шамы сымак,
Өчпөй жанып турганын сезип, туюп
Өмүр көчүн сүрөйсүң сүйүп, ынак...

* * *

«Эркетай!?!..» Эркетайым, бу сенин
энең койгон атыңбы,
атаң койгон атыңбы?
Эптүү жооп таба албай
эзип жүрөк, баарымды
мыкчып турам башымды.

«Эркетай!?!..» Эркетайым, бу сенин
Атыңа затың жарашып
аламан журт, арсар журт
бары сени карашып,
кызгануум бир пулдай
каным катып, кылкылдай
кеттим жолдон адашып...

«Эркетай!?!..» Эркетайым, бу Сенин
атыңы койгон молдонун
сакалынан сылайын,
сый-урматын кылайын.
Кулпунуңа толоюн,
күйөө бала болоюн
кулум десе кудайым?!..

ТОПУРАКТАР...

*Туңгуч кыргыз генералы Ысакбек МОНУЕВдин
рух-элесине арналат.*

Арман дүйнө, чексиздик кучагында
аза күтөр, аз үймөк топурак бар.
Ананайын, жаш муун туюп жүргүн
АДАМ болгон кезинде топурактар!

Журтту кезген календер капчыгында
жан дүйнөнү жоошутар топурак бар.
Жер шарыны тоголок каптап турган
жандуу болгон бир учур топурактар!..

А, Ысакбек 33тө генерал,
аттиң арман, 44үндө табышмак,
кыргызымдан учкан жылдыз кейиптенип
кең мейкинди кеткен өңдүү арыштап.

Кайдан, качан, кантип ажал кабылды
кыраан шумкар максатына жетерде?
Ким өчүрдү жалбырттаган жалынды
кут даарыган улуу ишти өтөөрдө?

Чыгыш менен Батыш түрктөр дөөлөтү
чыңалуусун, торолуусун самаган
асыл мүдөө ойрондолду кай күнү
арсыз ажал сая кууп жалмаган.

Азиянын асманында учагы
аргасыздан кайып болуп кеткенби?
Шимшип жүргөн Ин-Куу менен самурай
шамдай жанган отко уусун сепкенби?

Суроо-суроо... сан, аягы бүтпөгөн
сыздооктой чыңап турат акылды.
Кыргыздагы эң бир тунгуч генерал –
көркөө ажал-кайдан, кантип асылды?

Жолборс элес – коштоп жүргөн өзүндү...
Жандуу арстан жаныңдан эч жылбаган,
жыла басып, кашайтканбы көзүңдү –
жылдар жообун бералбаган сыр магаң?...

Чымын жаның кай чөлкөмдө чыр этти,
чоктой жүрөк табы кайтпай кыйлага.
Чолпонунан көз көрүнөө айрылган
Чыгыш тарап көз жаш төгүп, ыйлаба?

Киндик каның Сары-Колго төгүлүп
кыргызымдан кайкып учкан шумкарсын.
Кайран гана куттуу ойлор, максаттар
канатынын кайрылганын туйбассың.

Жалын жүрөк Ысакбегим, тунгучум
жылдар өтөр, кылымдар да кыр ашар.
Улам сендик атак-оомат жаркырап
улутуңа сыймык болуп нур чачар!

... Арман дүйнө, чексиздик кучагында
аза күтөр, аз үймөк топурак бар.
Ананайын, келечек туюп жүргүн
АДАМ болгон кезинде топурактар!...

02.12.2006-ж. Ош

АЛП АКЫН

СОРОНБАЙ АТА ЖУСУЕВге.

Бйык туткан жан дүйнөнүн ааламын
Бр жандууга үлгү акын, салт акын.
Замандашка зор мухиттей чалкыган
Залкар акын, Ала Тоодой алп акын.

Бр талаада күн күзөткөн, таң тоскон
Бсыса да, тоңсо дагы кайыкпай.
Бакыт, сыйын ыр-ааламдан бүт тапкан –
Беш океан жиреп өткөн кайыктай!

Эли, журту сүйүп акын-генийди
Эргүүсүнө, иштөөсүнө калат таң.
Датка Эненин даңазасын тастыктап
Деңиз-тоодой романды жараткан.

Тарыхтагы жылдыз изин иликтеп,
Таамай ачып далай өксүк, миң сырды
Раззаковдой кемеңгердин тагдырын
Родондой оргуп туруп ыр кылды!

Удаа сунуп романды калкынына –
Улуу гана жетти УЛУУНУН наркына.
Көөнө кыргыз жетип турган кез бекен
Калкым деген классиктин баркына.

Ар бир сөзүн жөп-жөнөкөй кыргыздын,
Асыл ырдын кырманына жеткирген.
Баатыр Сокем, элдик Сокем иштерман –
Бакыт тапкан ыр майдандуу тектирден...

Азыр мына, 90 жашты тиреди
Аруу тутуп өмүр-эргүү мыйзамын.

Ала Тоолук элдин ардак, тилеги
Алп акындын 100дөн угуу ырларын!

Ал кез келер бир кырандай, белестей
Алп устаттын калеминен ыр өнүп...
Эч бир акын караанына теңешпей –
Элдик сүйүү кубат болуп түбөлүк!

01.11.2011. Ош.

ЧӨК ТҮШСҮН

Сен дастаркон жайба бүгүн «көлмүн...» --деп,
Сен терс баспа «кызмат оор, нөлмүн...» -- деп.
Энөөгө да керек тура так, бир сөз:
-- Эң башкысы калбоо керек дил кирдеп...

Жолугуунун өзү таалай, ырыскы
Жалаң базар жылмандаган кездерде.
Биз күндөрдүн балын таттык көбүрөөк –
Бул чак өтөөр, ийилбе дос, өзгөрбө?..

Чамгарактап чыкпасак да топ жарып
Чоң жол бойлоп, калбадык түк сенделип.
Жаштыгыңдан жанып келген топ жарык
Жакшылыктын башатындай дем берип.

Ушул учур мартабасын улуктап
Урмат-сыйың көрүп турам кан досум.
Сенин дилиң дайым тунук, дайым шат
Сени дайым Жараткан бек колдосун!

Билгеним бул – Ата Журтун ардактап,
Бүт күчүңдү таза сундуң жан досум.
Миң сыноону сен жеңген сиң салмактап,
Мен туйгандан... ыйман болуп жолдошун.

Чачпай, төкпөй, алаксыбай а-буга
Чер жазалы, жакшы тилек коштосун.
Чач агарган кез да таттуу туюлуп
Чөк түшсүн АР-РР... алып салган ноктосун!..

31.10.2011.

ЫЙМАН КУТУ

Эгемберди Эрматовго

Жүрөгүндөн тап бералсаң башкага
Жан сыр сындуу түк айтылбай жакшылык.
Сен өзгөнүн дил адебин макта да
Сабыр күткүн, ийе билип башты улук.

Кайрылганга тыйын, сомун сунбастан
Колдо турса, молураак бер тууганым:
Ал ыраазы болуп ажат ачса чын –
Анда сооп иштей болор кылганың.

Арамзалар, алы жетпей тилине
«Алаканы тешик...» -- дешсе арданбай,
Кут конгонсуп жеңил барсаң үйүңө
Кандай жыргал, барда жокко жалганмай...

Күндөр келер – кайтарымдай жакшы сөз
Калк ичинде качандыр бир айтылар.
Ыйман куту тулку-дилде жашаса –
Ырыс берер эң бир ыйык бой тумар!

31.10.2011.

КОЛДОО

Не мүшкүлдөр, капилеттен кабылбайт,
Намыс-ардын милтесине от койгон.
Кайра сендей курбум эч бир табылбайт,
Көтөр башты, сот да турбас сот бойдон...

Мажбурлуктан, зарыгуудан чыкпасаң
Мынча татаал жолду кездиң курбалым.
Мейли бул түн уктап алчы,уктасаң
Мен чыдаармын, күтүп сергек турганың...

Бир ушактын уусу мынча заарбы
бүт өмүрдүн кадыр-наркын кыйраткан.
Күлкү ордуна тартуу кылган каарды,
Кез келиптир, бөлүнбөйбүз,кыйбас жан...

Карөзгөйлөр тузагын бүт майкандап,
Калк алдында тике турар актыгың.
Бө-үүш жандар ийилишер майпаңдап
Бир тыйынга бөксөрбөстөн капчыгың.

«Акыйкат...» -- деп чарчап келдиң,укта дос
Али таңдын агаруусу дарексиз.
Ата салтын ыйык туткан калкыма –
Аруу, таза, нагыз өткүр карек биз!

Ушул бүтүм, ойго чөкпөй тук эткин
Утуш, жеңиш беттеп келет өзүңдү.
Серги досум, арасатта калтырбай –
Сени утурлап, дилден төккөн сөзүмдү...

31.10.2011.

**ЖАРЫКТЫ
КЪРЪАЛБАЙ
КЕЛАТКАН
ЫРЛАРДАН...**

Күйгөн...
Көкөйдүн көк ташындай,
аччуунун как башындай,
сен азыр,
өзүңө кел –
бет ачып, түк жашынбай?

Болчууну болот дейли,
коктууну –
колот дейли,
өңдүүнү өңдүү атап
оңчууну –
оңот дейли.

Сен билген ырың ырда,
болгону
чыгар менден.
Суктан же,
өлө сыңда –
ак бата – кутман элден.

Арманды туйбайм,
түшүн:
жайында – акыл-түшүм.
Сен үчүн –
боолуу чалкан,
ыр-десте журтум үчүн!

ЭЛДИК БААТЫР БАЯМАН

(Ода-мактал)

Эркиндиктин асабасын пир тутуп,
Эли-журтун оор кезде таяган.
Эч бир ишин колко кылбас жалпыга
Элдин уулу, Эл Баатыры Баяман!

Ойлон кыргыз,
Ойлон кыргыз, аз укта!

Бүт мүдөөсү – калктын бардар жашоосу,
Башын сайып журт тагдырын аяган,
Байка калкым, миң сыноону түз жеңер
Баатыр уулуң, жол баштоочуң Баяман!

Түшүн кыргыз,
Түздөн кыргыз, осол болбой тарыхта!?

Керек десең, бүт кызматы калк үчүн:
Кышында – от, саратанда саябан,
Кыргыз үчүн кадыр-баркын бүт арнар,
Кыран уулуң, тоо шумкары Баяман!

Бир бол, кыргыз,
Нур бол, кыргыз март перзентиң турганда!

Ургаал иши мөмө берип, жөн – теги
Улуулардын жүрөгүнөн жай аган:
Ушул чакта Эл Баатыры, билгенге
Уул-пири, жигит-пири Баяман!

Күтүп атак,
Бардар жашап, чулганарсың нурларга!

Эгемендик Асабасын пир тутуп,
Эли-журтун оор кезде таяган.
Эч бир ишин милдет кылбас, өмүрдө
Элдин уулу, Эл Баатыры Баяман.

Ойлон кыргыз, жаңылба,
Бары терең, түпкүлүктүү тамырда!

Апрель-май
Ош шаары – 2005 ж.

ПИРАМИДАЛАР...

Пирамидалар, пирамидалар
Планеталарга умтулган сөөлөт менен
Доорлорду доорлорго жалгаштырган!
Кыргыз-Казак Ала Тоосундай
келбеттерин кебелбесттикке,
өнүп-өсүү менен
өлбөстүккө алмаштырган!
Алар, биздин тоолордун ачылбаган сырларындай
Алп пирамидалар,
Египет, Гиза аймагы –
Доорлордун угулуп бүтбөгөн,
толук бойдон алиге ырдалбаган
ырлардай!
Пирамидалар, кум-талаага, чексиз чөлгө
тулкусу батып турган,
көөдөн-боюн кеңдикке атып турган:
Ошол –
Өмүр-жашоосун түбөлүктүүлүгүн самаган
Падыша, фараондордон,
ак сөөк айымдардын,
өлбөстүк турагындай
көк-мейкинге сызып кеткен жан-сырларын
Сөөлөттүү турпатына катып турган!

Бул силер чындап эле окшошуп кетесиңер
Ала Тоо чокуларына:

ак кар, мөңгүсү бар,
көк-кашка, эң сүрдүү тулкусу бар –
мунаралар аба жарган,
биздин тоолор көчүрмөсүндөй –
дал ушул доор элчилери – Пирамидалар!
Зор эмгекти, Адамзат табылгасын –
доор да, топон суу да, борон-чапкын да
эч качан өчүрө албасын даңазалап,
жашап келет!

Жашап келет!

Ошол жашоосу менен адамзат жашоосуна
сабак берет:

- Оо, пенделер, тарыхты алдабагыла!
Жомокту – алп Чындыкка жалгабагыла:
аруу жол баскан Пирамидалардын
тулку-боюн койгула, күкүм ташын да
арам ой, арам кол менен кармабагыла!?

Эң ыйык күч –
алардын тулкусуна сиңип калган
байыркы бабалардын элес-жыты:
алар – миң жылдыктар сакталган
ыйык куту!

Учур келет: ага чейин шашпагыла,
Пирамидалар тулкусун бузбагыла,
Сырдуу жолдун шооласы көрүнгөнчө,
Сынын бузуп, капкагын ачпагыла!
Учур келет: Пирамида тулкуларын
жап-жарык мейкиндикте –
көрүүчү көздөр болот!

«өгүз да өлбөйт, араба да сынбай...» калат!

Сын-келбети бузулбаган пирамидалар
Кыргыз-Казак Ала Тоосундай,
дагы далай доорлорго адамзат көчүн баштап барат!

1984-жыл, май, Каир.

АВТОРДОН:

Тирүү турсам, ондолор да, түзөлөр,
Толукталар улам жаңы жеңиште.
Ал анткекним Аруу жигит султанын
Ар кадамда колдоор нур-күч – Периште.
Биз жашоого конок болгон сапарда,
Буйрук экен: таанышканбыз – иш себеп.
Бу негедир опур-топур чай ичпей –
Бирге чындап ... жебептирбиз шиш кебек...
Ортодогу кеп-сөзүбүз – жакшылык
Оомат берер келечектин дайыны.
Эшик черткен замандаштар шаштырып,
Эки ууртап түгөткөм көк чайыны...
Бүгүн ушул жаңы китеп, жаңы илхам
Бапыратып турган чакта жашардым.
«Чурка, Күлүк!» – дастаныма дем улап
Черткен кезим, күүсүн көөнө казалдын!
Мурат сындуу максатыма жеткирер
Мурдагыма чымчым, бар аз оңдоо бар,
Бир жүрүштө түптүү сапар бүтпөсө,
Бүгүн ага чырак-нурдай колдоо бар!

ӨМҮР БАЯН

Бір жазууну кокус билбей калганда,
Өтпөйт белем, Ильястай арманда?
Бу жараткан «ың-аа-а» деген конгуроо –
Кызык... жолго көп баштады жалганда...

Эне – мээрим.
Ата – сөөлөт. Тарбия.
Кыпкызыл жол.
Жыпжылаңач.
Айылда.
Чуркап койсоң, он беш кадам кандаштар
Кандай ырым жасарлыгы дайын да.

Тоо этекте, түнөк-уя болчу да
Күндөр жылып... «Башталгычта»... «Сегизде»...
Балалыктын уурдаткандай бүт баарын
Туш келгенибиз «Орто» деген деңизге...

Ох-хоо, мында көз алайтып, чакчайтуу,
Карпа-курпа кагышуулар тынчыбай,
Өзүбүзгө биз өзүбүз болчуубуз –
Эртең келчүү тагдырларга тыңчыдай.

... Анан турмуш:
Көксөгөнгө жеткирчүү,
Студентпиз.
Рабоочу... колхозчу...

Ал үйлөндү.
Тигил болсо – ак келин,
«Болтурдук ко...» бизге кийин болбосту.

Анан,
Баса, балдар жөнөп аскерге,

УАМSte... кейигендей бышактап,
Шарап ичип, шампан ичип, к-өөп ичип
Военкомдо «наказ»... айттык шыкактап.

«Кийин» деген сөз жазыдырып убакыт,
Балалыктан, өрт кездерден алыстап,
Бирибизге, айырмасыз – баякы,
Бирибизге – даа бирибиз табышмак.

Канткен менен, түтүн булап үйлөрдөн,
Алп турмуштун кемесинде келебиз.
Ата, Энелик!
Атак алып жашоодо
Бирде солгун,
Бирде зуу-зуу желебиз.

Зуулдаган үйүр тобу чамдасын,
Солгунчулар...
Туяк курчуп, талбасын.
Бир уядан маара көздөп чуркаган –
Кыргыз көчү орто жолдо калбасын.

1978ж.

КҮН ӨТӨТ

Өтөт күндөр, келет мейман,
Даа бир күн жакын досум келет сыпаа:
«Сен дал-ээ түшүнбөйсүң...
Эсиң дал-ээ...
Биз-га да, сөз тийгизип...
Кыйнап жүдөө...»

Башкасы, күнөө менден, айып менден:
Сыйлаган,
Карыз болгон,
Мусор төккөн.

А досум, шымдын белин өйдө тартып –
Куш болуп жыла жөнөйт, түшкөн көктөн...

Ошондо тунук күнгө таазим кылып,
Түнөрүп, кайран жерге түкүрөмүн.
Эртең болсо, эптүүдөй кайра баштан
Бирөө үчүн бир жумуш бүтүрөмүн...

АКЫРКЫ ДЕМ

Ичер суу, татар туз бүтсө
Ирмелип көзүң соңку ирет,
Чакчайтып, кирпич кагынбай
Чамасыз колуң серпилет
Чок таштап житкен жалындай.

Тагдырдын бүтөр күүсүндөй
«тегирмен тартат...» киркирек,
Айланат каның күч менен
Акыркы жолу диркиреп –
Ааламды кыйбай тиктеген.

Өмүрдүн эртте жазыбы,
Өр тартып калган күзүбү,
Шам чырак майы бүткөндөй
Шооладай жашоо үзүмү
Шуу коет,
Жалган түштөрдөй.

... Акырет сөздү козгогон
Айрылуу болду, күтпөгөн...
Армандан эми не көмөк –
Ажалга кимдер түтпөгөн
Тируүлөр баарын көтөрөт.

06.07.1987жс.

ЧУУДАЛАР

Балалыктын айдыңында төгүлгөн
Түлөп түшкөн өспүрүм, курч куракта:
Өмүр – көктөй,
А чуудалар – булуттай
Сампарланып коштоп келет бу чакта.

Чууда менин өмүр,
Элес,
Кыймылым
Ботолуктан нар жолуна баштаган.
Ажат ачса – көңүл тогум, сыймыгым
Адамдарга жылуулугун таштаган!

Чуудаларым төгүлгөн да, чачылган
Учур мына топтолушмай, бет келмей.
Мен силерди дил-жүрөктө катылган
Ата Журтка жапсам жылуу чепкендей.

Толгон, ташкан, чөккөн кезде төгүлгөн
Чуудаларым – аздек табы өмүрдүн.
Салгым келди санжырадай аны мен
Ийинине,
Ала-Тоолук элимдин.

Журтум,
Элим – билет чууда санатын
Жылуулугун, аруулугун, бектигин.
Бүт топтодум. Эми мамык чуудалар –
Журт ийине,
Эл ийине көчкүнүң!

Жалгыз чатыр түнкү тала четинде:
Жапырт келген – чөп камдоочу өнөктүк.
Өзүм жалгыз, бул кубаныч, бул сестей –
Шаардыктар үйлөрүнө жөнөп бүт.

Чегирткенин «чырт-чырт» үнү тынбастан
Ай дарексиз, алыс-алыс жылдыздар.
Жайдын түнү кучагын кең жаюуда
Окшоп улам көксөп жеткен нур кызга.

Эндиктин ээликтирген деми бар,
Жалгыздыкты майрам сезип өзүмчө:
Жүрөк толкуйт,
Дүбүрт таштап жаныбар –
Чуркоочудай жалгыздыктын көзүнчө.

Күбө тартып, жайкы түндү, талааны,
Чегиртке ырын, боз чатырды мамактай,
Жалгыз тилек жалгыздыкта болгону –
Ушул саам тура турса таң атпай...

ТОГОЛОК БАШ

«Ушул учурда алыста өлгөн
Сатаркул жалаң Анатайдын эмес,
баарынын атасы болду, эсилдигин
козгоп өкүргөндө кайран киши балдардын
эң жакыны сыяктанды. Адамдын
жакындагы, улуугу көзү өткөндө гана билинет...
Бул сезим илгертен боло келген,
түбөлүк кала бермек...»

Ч.Айтматов «Эрте келген турналар»

Башталыш: Инсанаттын түпкү теги жашаган
сен онунчу планет кайдасың? – деп,
- Эми согуш болбосун, болсо согуш
Херосимадагыдай аппак чач энелердин
Көздөн жашы кан болуп тамбасын! – деп,
турасыңбы, тынчы Тоголок Баш!

Чыныгы ыр: ДАЙЫМА СЕН АМАН БОЛ!

Ой Жоору: Адам Ата... Эненин ой-максатын
жетилдирген сен белең, Тоголок Баш?
Таш доордон адамды космикага
жетелеген сен белең, Тоголок Баш?

Өмүр бою амандыгың тилеп биз
түшпөсө экен дейбиз ушул Баш отко.
Сен кайгыга чулганганда бул пенде
жанын сабайт карабастан бар-жокко.

Жерден узоо – аппогейиң канча да,
жакындооң – перигейиң канчалык?

Тынчыбайсын, кыбыр эткен жанды бүт
бул доордон ал доорго алпарып...

Түмөн түйшүк болуп келсе буга че
сансыз түйшүк тирелүүдө жолунда.
Сени коштоп алгалайбыз адамзат
жанып турган оттуу жүрөк колунда!

Бейиш мүлдө төр ачпаган сыяктуу,
тозок деген катар жүргөн сыяктуу.
Зор мезгилдин тагдыры деп жашаган
Тоголок Баш болууң керек кубаттуу!!!

Ар бир кыймыл сен аркалуу башталып
жаңы кадам сен аркалуу ташталса,
бейкутуктун бүгүнкүсү бүгүндөй
бейкутуктун эртеңине ашталса;

аман Күндү тосуп ыйсыз, бөбөктөр
энелерин балкытышса чурулдап:
анда сенин,
Тоголок Баш – урагыс
кадыр-сыйдай имаратың курулмак.
Адам билип, адам болуу маңызын
туура турса, солкулдабай таразан,
жердин калкы бирдей тилек күтсө,
Тоголок Бапш артмак, артмак даңазан!

Сага кулдай кызмат кылат бүт баары,
бир өзүңдөн презент болуп жаралган:
тездик дагы, умтулуу да жаңыга
Күндү көргөн, сен бийлеген замандан.

Тоголок Баш,
тууган күтөр кез жакын
жол кароодо – Галактика бейтааныш.
Сен ошого жетүү үчүн Адамга –
кылууң керек, тыным билбес кол кабыш...

Жыйынтык: Эртте-кечтир мүмкүн келер андай кез
ачылбаган дыңын бузуп максат-ой.
Бирок тагдыр бычак мизде калбасын,
Тоголок Баш, сен ЖАЛГЫЗСЫҢ билип кой!

Чыныгы ыр: ДАЙЫМА СЕН АМАН БОЛ!

1979ж.

ЭНЕ – ДАТКАга МАКТАЛ

Кең Алай, КЫРГЫЗ түнөктүү Датка,
Кайыптан бүткөн жүрөктүү Датка.
Кош Кабылан жөлөк болгону дайын –
Кылымдар, өмүр – жорголуу Айым,
АЛТЫН из салган пенделик салтка...

Кайыптан бүткөн никелүү Датка,
Кыргыздын көчүн мингендей Датка.
Алымбек Датка экөөсү - жупташ,
Адамзат барда акылдан чыкпас,
Кара жал бүткөн ингендей, Датка!

Абдылда суусу... Ооганда түгөп,
Ага да түткөн ЭНЕлик жүрөк.
Асылар кезде КАМЧЫсы... ойрон,
АЖАЛга тике каратып койгон...
Аңыз кеп бүтпөс айтылып жүрөт.

Дарганын жиби үзүлсө дагы,

Далилдүү АКТЫК сүрүлсө дагы,
Диларам орус кайрадан аскан,
Дал болуп шондо... Көк, Теңир, Асман –
Домоктуу кылыч күтүнсө дагы!!?

Тарых билбес Сиздей жанды эгерим,
Тар, кыяда таамай билген не дерин:
Кыргызыма садага!... – деп кенжесин...
Ким Сиз сымак, Мекен десин, Эл десин,
Кыяматта сактоо үчүн ТОО элин!?

Көп сынган экен бул көңүл Датка,
Калкында жашайт бүт өмүр Датка.
Кан-жандан бүткөн баласын журт деп –
Курмандык чалган жалгыз Сиз Датка.
Кан жутпас минтип эч бир ж ан Датка...

Кайыптан жүрөк күтүнгөн Датка,
Калкым деп кызмат бүтүргөн Датка.
Керемет Алай Жериңден Датка,
Карааның демдей – бөлүнбөй жашайт
Калдайган кыргыз элинден Датка!

26.09.2011-жыл. Ош-Пирим

МАЙ АЙЫ

Тилаберди Ариповго

Жарашык болуп жазга анык,
Жароокер сындуу назданып.
Жаңырык аалам аймагы,
Жан дүйнө ыры сазданып.

Калкыма сүйкүм жаз жагат,
Күү, майрам күндөр башталып,
Жашарат жүрөк, дил дагы
Жашоону сүйүү башкарып...

Кербендей сапар ташташып,
Күндөрдү күндөр ашташып,
Келишет көңүл жыргатар
Көркөмдүү Майга башташып.

Айлардын түркүн сыры бар,
Айтылып бүтпөс ыры бар.
А, Майда болсо өзгөчө
Коңуроо кагар чыны бар...

Май деген май да күч берер,
Максатташ доско гүл сунуп.
Карасаң, көкмөк көл тунук –
Карасаң, таптуу Күн тунук!

Май айы турсун кулпунуп!!!

Ош.02.05.04жс.

ЖОЛ ЫРЫ

Жаз таңында жан дүйнөм жайнап турат,
Жүрөк кагып, булбулдай сайрап турат.
Жүрөксүгөн сезимди жаркыратып –
Жан биргем ай, болоттой кайрап турат.

А, бу жолго али из түшпөптүр да,
Алгач кадам бактыма буйруптур.
Сапар алам, Ата Журт батанды бер,
Саналчуудай жылдыздар суюлуптур.

Жолум мына. Карек-нур жеткен чектер,
Жал-жал болуп уланып кеткен ары.
Мен алыста ай жылдап калсам дагы –
Мүрөк болор, жол табы, таман алды.

Бир туюмда атамдын алаканы
Болуп турат, жолдорум түз жайылган.
Көк тиреген үйү мол, шаар бөлмөө
Кайрылууга кез сактаар бизди айладан.

Сагынтырар, тун кадам бул жолумда,
Кайра келсем, акыркы кадам болуп.
Эңкемдин мээрим мол шарпасындай,
Атакемден айтылган, Салам болуп!...

Кыпчактын кыздарындай
Көздөрү күйүп турган,
Чимирик – Кавказ бийдей,
Чайпалбай жылып турган...

Мүчөнү, тулкту берген
Март экен улуу Кудай.
Муң туйбас ар кадамың –
Мурунку... мурункудай.

Элүү жаш этектеген...
Эгерим, изи жоктой:
Мезгилдин сени кесер
Мокогон... мизи жоктой.

Табигат өзү дагы
Таза дил болуп кулу,
18 жаштын өзү
Маскара болуп туру.

Көз тийбей келбетиңе
Көп жаша, жан сырдашым,
Кайыптай, сапарлашым –
Кейишке түк кыйбасым!?

Жетилген жамал, кутун
Жашоого келтирет нур:
100 жаштын жүзүн көр да –
Жүзүмдөй мөлтүрөп тур!?

17.08.10-жыл. Ош.үй.

... ОВ

Капа кылдым, таарынттым өзүңдү мен.
Карс сындырып салдым-ов сөзүңдү мен.
Кастарлантып өтүү үчүн бул жашоодо
Кандынын каадалуу уулу болгон өзүмдү мен.

Чыдадың-ов, аныма да, мунума да
Чыдадың-ов, жарым теңге пулума да.
Мен жасаган апенди жооруктар бүт
Маш келбестир алтымыш ат кунуна да...

Өмүр өтөт, тез өтөт, кары кылат,
Өз өтүңдү өзүнө дары кылат.
Ушул бүгүн айыгышкан душман болсок,
Убак өтпөй, ак көйнөк паари кылат.

Бу, түбүң түш... мен сенден тажабастан,
Бул жашоо-шор: бүтүндөй ажаласман,
Ушакчылар уюгу карап туру
Үйүгүшкөн бүргөдөй сагалашкан.

Болду-жетет, ажаандык азуу тили:
Болгум келген бир кезде ырдын пири.
А бүгүн мен таптакыр барам күйүп,
А сен эми – же гүлдө,
же бүт чирин?!?

10.07.2000.

КУСАЛЫК

*Устатым, абам Курбаналы САБЫРОВдун
элесине*

Кылым өтсүн, кашкайган туюм бекем:
«Курбаналы өтү...» деген күндөр арсыз...
Солкулдаган курактуу – сүйкүм элес –
Эс тутумда Сиз биздин дайым барсыз!

Кереметтей ыр дүйнө курган жан – Сиз,
Кыргыз-сөздүн данегин өрүктардан
Кармап алып, кучактап койгондон Сиз –
Кайра өмүр тапкандай өнүп калган!...

Оомат түнөп Лейлек, Ош, баш калаада
Оргуган кез болду-ле... улам-улам.
От жүрөктөр табында көлкүлдөшкөн...
Ошол кезди кусалуу самап турам.

Кылым өтсүн, кашкайган туюм бекем:
«Курбаналы өтү...» деген кептер арсыз:
Солкулдаган куракта... сагындырар –
Эс тутумда Сиз биздин дайым барсыз!
Ош. Апрель – 2012.

**ДУЛДУЛ АКЫН ДООРИЙге
БАГЫШТАЛГАН
ЫР-БАЯНДАН БИР ҮЗҮМ**
Абдилаатбек Али уулуна

Бийлик үчүн баласынын боорун жеген,
Байлык үчүн атасынын наркын саткан,
Бийликтеги түркөй төбөл буйругунан
Булбул акын күнөөсү жок, азап тарткан.

Кутумдуктун таккан айбы – күкүмдөй пул
Кайсыл бир мааракеде катталбаган.
Кош сержант акынды айдап барган жолдор –
Кылмышкердей деле туру такталбаган...

Тоо булбулу Токтогул Шибер барса,
Төө Ашуунун тескейинде дулдул акын
Тагдырдын тамашасын көрдү чындап –
Туйдурайдай ич ызасын, көздүн жашын!

Карөзгөйлүк кан-жанына сиңген куулар
Кузгун сымак тарп аңдып, бакылдашар:
Кара-Балта өңүрүндө майышпаган
Күндө ыр жазып, түз сүйлөгөн акын жашар!

Ата-Журту, урук-тууган сүйүнгөнү
Анык акын бүгүлбөдү, ийилбеди!
Туулган жер кызматын өтөйт бүгүн
Төрт сап ырын туу тута дилиндеги!

Бийлик деген, байлык деген ошол төбөл
Башкалардын байпак жагын азыр деле
Жыттап, жыттап кулдук уруп жүргөн чагы –
Журт-элим деп күйбөйт, бышпайт, андай

немее...

Адамзат-эй, жаралгандан ушул кезге
Арылалбай келет аалам бакылдардан,
Мартабалуу журт жүзүнө кара көөдөй –
Миң садага кетсин алар акындардан!

21.10.06.

АТАЛЫК

Гооламидин АБДЫРАКМАНОВго

Журттун жүгүн өз жанына көрүп тең,
Жан-максатын түбөлүккө беришкен,
Жеңил болбойт – Аталыктык калк жүгү
Аталыктар, намыс алып келишкен!

Баатыр жандар, суутулбай таң ашат,
Бабалардын баска низин карасак.
Канткен менен булкуп алган жүрөктү
Аталыктын кадыры артып баратат...

Көңүлдөрдө тарых изи саналар
Кыргызым деп шейит кетти канчалар!
Аалам-дүйнө таазим кылар улуу иш –
Алымкул деп, аталык деп аталар!

Өткөн кылым бизге берген бак ушу,
«Сынган кылыч» бүткүс, кыргыз тарыхы!
Алымкулдай аталык бар, кыргыз бар –
Аталыктар, чоктой – кыргыз намысы!

Ушул күндөр, анын кайра келгени,
Улуулата, улуу кыргыз жергени!
Байыртадан аталыктар жеңишкен,
Баталгага коюп ыйык келдени...

Өрт бол кыргыз, бир жакадан баш чыгар,
Өргө тартар, бир жең болсун колдоруң!
Оо, аталык, рух-демиң колдосун –
Оомат тилеп, карап туру оң-солуң!...

Ош. Май. 2005-жыл.

Баягы терезе, баягы
Балкондо гүлдөрдүн табагы.
Буулуккан көз жаштай сызылып –
Болкулдайт бул жүрөк аялуу.

Баягы терезе, баягы
Байчечек чыккандай, ак-жашыл.
Байкатпай – жаштыкка баралы,
Бакыттай, бир келген накта шул.

Баягы терезе, баягы
Бир өмүр – сырлардын сейфиндей.
Тушалып калгандай аягым –
Бүгүнкү тынчы жок кейпимде.

Баягы терезе, баягы
Жаштыктай, туп-тунук булактай.
Көгөрүп турамын, көгөрүп
Көз жашты жүздөгү кулатпай...

Баягы терезе, баягы...

26.09.2011.

ЭРГҮҮ

Өмүрдүн сан түйшүгүн унуткандай,
Өкчөбөй жамгыр кандай, булут кандай?
Өзгөчө дем-сезимде дүйнө кезем
Өлкөмдү жарык кылган тунук тандай.

Желбиреп эркиндиктин туу-байрагы,
Журтумда, мекен тынч да, эл жайдары.
Күжүрмөн ыргагында сапар тартат
Кудайдын бизге сунган күн, айлары.

Элеттин эли дайым күчтүү дымак:
Эгемен, баш калаада турган сымак.
Ынтымак коштоосунда сайран кура –
Ырысты бешенеден турат сылап...

Сан кылым самаган кез ушул өзү
Саргарткан зор жүрүштүн дарегиндей.
Андыктан, кутман калкым абай менен
Аздектөө зарыл баарын карегимдей!?

Ошондо, кутман Кыргыз Кыргыз бойдон
Ой десең, ашат ашуу белестерди.
Чындыкка чаңкай түштө айлантышат
Чаң-тозоң баскансыган элестерди!

Өмүрдүн миң түйшүгүн унуткандай
Өлчөбөй жамгыр кандай, булут кандай?
Өзгөчө дем-шык коштоп дүйнө кезем
Өлкөмдү жарык кылган ыйык тандай!

Бишкек. 20.09.2013.

ҮЙ – БАЗАР

Күйөө балам Самарбек менен кызым Айдайга

Кудай берген уул-кыз үйгө толуп
Кол кармашкан жолуңар болду шыдыр,
Кем-өксүктү толуктап теңтуш-топто
Келесиңер турмушта колдоп Кызыр!

Экөөң тең эмгекте талыбаган
Эсендикте кут-ордо тамды куруп,
Түмөн түйшүк жүгүнөн арыбаган
Тапканыңар шербеттей дилди буруп.

Периштедей кыздарга билим бере,
Парасаттуу кош уул – алдынарда.
Дос-жар күтүп колуңар узарган кез
Дааналанып келечек, бүлө, чарба.

Бул Жараткан силерди табыштырган –
Бактысындай кудалар үмүтүнүн.
Базар үйдүн куту нак берекедей
Бапыраткан жашоонун күнүн, түнүн!

...Али кыздар бой жетет, асемденип,
Азаматтар – эр жигит болот анан!
Ананайын балдарым, дилим жибип
Алыс жолдо силер деп дегдеп барам...

Оттун табы коломто – төрүнөрдө
Отон куту болгондой жанып турсун.
Үй-базарга дөөлөт-сый тилегендер
Үмүт, ызаат, урматтай барып турсун!

Бй кайгысы – тезирээк сиңет жанга:
Бр бүгүнкү - жүрөктүн арман-ыйы.
Бир алдамчы нак баскан мерез тамга
Бул жашоодо соолгон урмат-сый...

Толгонайдын уурдалган ую кепи
Тозгон-азган... оо-о, согуш учурдагы?!
Билим алган, узун бой жигит күндүз
Бузду дилин энөөнүн, кутумдады:

«Өрттөп салсак өзгөнү - жыргайбыз!...» - деп,
«Өйүз-бүйүз – бүтпөс ыр ырдайбыз!...» - деп,
«Кыл аркандын кубаты бошой тушсө –
Көз жаш менен төгүлгөн чыңдайбыз...» - деп;

Анан кара – кызыл гүл кыздар өлүп,
Анан кара – кыл мурут улан шейит.
Ач күсөндөй, пендени тирүү көө-өмүп...
Айдакчың ким? Жооп кат, оо-уу, эй-ит?

Кылымдарга жер бирге, турагы бир
Кошунанын сөөгүн жанчкан кесеп,
Жан сооганды койгун да, түз Жерге кир –
Жооп кайтар, баш көтөр, бергин эсеп...

Өтөр күндөр, кайгынын табы кайтар –
Өзөктөгү сыздоолор өмүр жалмап.
Нак өлүмдөн төмөн-ов, наалат коштоп
Намыс-арсыз күн кечүү, тирүү калмак...

ЖҮРӨК – КӨЧӨТ

Булгашат, былгытмалар бул жашоону
Булакты балчык кылган кыян сымак.
Карысы, жашы дагы карызгөй топ –
күйпөктөп, кол карашат уяң сымак.

Анткени, сени аруу сапарың тур
Ата Журт милдет-жүгүн актай турган.
Атак-даңк, зоболону самабастан –
Аталар асылдыгын сактай турган!

Анан да, сенин таза тилегиң бар
Ата Журт, улуу элге кызмат кылар.
Берилген жүрөк-көчөт кези келсе –
Болоору Жараткандан – бай түп чынар.

Ак дилдер былгыштарды майкандаса
Акыйкат, тазалыкка майрам болуп,

Сыймыктын нур-жамгыры нак танды аша –
сүйүктүү, Козу-Баглан дайрам болуп!

Бүлүнтүп карөзгөйлүк торун улам
Бириксек, муздап кетпей... узакташып.
жүрөк-конуш ыргактуу согуп улам
жашайбыз куттукташып, кучакташып!...

НУСКОО

Өмүр кыска, шундай кыска экенин
Эр-дабандан түшөр чакта туйгандай,
Жамандыктын тапса Акыл эсебин –
Жашоодогу кейибестик – сый, кандай!

Колдоп, сыйлап ар бир пенде курбусун
Кутай Күндү тосуп турса чын дилден,
Кереметтей кубат берип турмушуң –
Катып тапкан түккө турбас миң дилден...

Эч чөктүрбөй замандаштын маанайын
Эссиз аял жабыштырган айгактай.
Ошол сенин ооматың да, таалайың
Оор кезде колдоп койсоң байкатпай.

Сөөгү жок тилди тарт да, тиштенип
Сага үмүт байлаганды, кыйнаба?
Бу колуңдан турган кезде иш келип –
Бел туткандан безе качпа, буйгага?

Жашоо-күндүн ар сааты күрөштөй,
Жеңил жеңиш издеп, эч түк, таппайсың.
Ата-эненин, Мекен, журтгун үмүтүн
Ак тилектүү, маңдай терден актайсың!

АЙКӨЛДҮК ИКАЯСЫ

Ала салма чийки ойлор маташкан,
Ант алалек кыргыз аскер-кошундай.
Сый-жашоого кожоюндай керсейген
Сөгүнчөөк Чүй тараптык досумдай.

Азгаанактай туюлса да сан жагы
Атак-даңкы Адам Ата куракташ!
Миллиард ашкан журттан оор салмагы
Миз-отунан көк тиреген кулап таш;

Туйгандарга калкым өжөр, калкым көл
Тарых көчү - тастыктаган санжыра.
Те-ээ тереңде нуру өчпөгөн коломто –
Тектүү жүрүш улам сүрөп алдыга.

Бешенеге Жараткандын жазганын
Бакыт сезмей, турбаган соң уу жутуп...
Ырыс-шерик конушташтын баарына
Ынтымакты данакерлеп, туу тутуп;

Бул жашоонун зыйнат-сыйын кастарлап
Боордоштук – бузуктукту тепсесин,
Ала Тоолук аруу мүнөз журт ырас –
Аччуу чындык шордуу суусун кечпесин...

Коогалаңдуу күндөр тарых Өткөн чак,
Көңүлдөргө так түшүргөн капилет.
Айыкпаган жара такыр болбогон
Айкөл гана сабыр кылат, кечирет...

СОРОТУУ...

Тең курбу, дос, доорлоштун баркындай
Тагдырында кымбат ызаат жок экен.
Тируүлүктүн чечилбеген наркындай
Теңтуш түгөл. Демек, көңүл ток экен!

Улуу көчтүн бир кербени биз болуп,
Улап сапар, анан төргө өтөрбүз.
Доор кандай?
Не сыноого кез болдук –
дүйнө сыйын көрүп, тойбой көчөрбүз...
Аманаттай аманчылык зыйнаты
Ашпасаң да токсон, жүздүн белесин.
Кайгырба түк, жан суракта сый да шу –
Кайра кайтып, бир доордо келесиң...

ЧӨК ТҮШСҮН

Сен дастаркон жайба бүгүн «көлмүн...» - деп,
Сен терс баспа «кызмат оор, нөлмүн...» - деп.
Энөөгө да керек тура так, бир сөз:
- Эң башкысы калбоо керек дил кирдеп...

Жолугуунун өзү таалай, ырыскы
Жалаң базар жылмандаган кездерде.
Биз күндөрдүн балын таттык көбүрөөк –
Бул чак өтөөр, ийилбе дос, өзгөрбө?...

Чамгарактап чыкпасак да топ жарып
Чоң жол бойлоп, калбадык түк сенделип.
Жаштыгыңдан жанып келген топ жарык
Жакшылыктын башатындай дем берип.

Ушул учур мартабасын улуктап
Урмат-сыйың көрүп турам кан досум.
Сенин дилиң дайым тунук, дайым шат
Сени дайым Жараткан бек колдосун!

Билгеним бул – Ата Журтуң ардактап,
бүт күчүңдү таза сундуң жан досум.
Миң сыноону сен жеңгенсиң салмактап,
Мен туйгандан... ыйман болуп жолдошун.

Чачпай, төкпөй, алаксыбай а-буга
Чер жазалы, жакшы тилек коштосун.
Чач агарган кез да таттуу туюлуп
Чөк түшсүн АР-РР... алып салган ноктосун!...
31.10.2011.

КОЛДОО

Не мүшкүлдөр, капилеттен кабылбайт,
Намыс-ардын милтесине от койгон.
Кайра сендей курбум эч бир табылбайт,
Көтөр башты, сот да турбас сот бойдон...

Мажбурлуктан, зарыгуудан чыкпасаң
Мынча татаал жолду кездиң курбалым.
Мейли бул түн уктап алчы, уктасаң
Мен чыдаармын, күтүп сергек турганың...

Бир ушактын уусу мынча заарбы
Бүт өмүрдүн кадыр-наркын кыйраткан.
Күлкү ордуна тартуу кылган каарды,
Кез келиптир, бөлүнбөйбүз, кыйбас жан...

Карөзгөйлөр тузагын бүт майкандап,
Калк алдында тике турар актыгың.

Бө-үүш жандар ийилишер майпандап
Бир тыйынга бөксөрбөстөн капчыгың.

«Акыйкат...» - деп чарчап келдиң, укта дос
Али таңдын агаруусу дарексиз.
Ата салтын ыйык туткан калкыма –
Аруу, таза, нагыз өткүр карек биз!

Ушул бүтүм, ойго чөкпөй тук эткин
Утуш, жеңиш беттеп келет өзүңдү.
Серги досум, арасатта калтырбай –
Сени утурлап, дилден төккөн сөзүмдү...

31.10.2011.

А.А. ТУРГУНБАЙга

Бир касиет жашайт билем: тек-генде,
Билги сезим, өзгөчө күч бек сенде.
Улуу журттун кызматына даярдай –
Узак сапар тартарыңда сестенбе?!

Билимиң күч, намыс-арың мол сенин:
Бекем кармап турат окшойт шол сени.
Тоодой медеp, тазалыгың, түз оюң,
Тууган жериң.
Тууган жердин Тоо жели.

Жаш курактан түштүң сыноо жолуна,
Жаман пикир эч бир келбей оюңа.
Сезим козгоор сый-урматтын үлгүсүн
Сыйдыруудан тажабайсың боюңа.

Тегиз байкап, бир башкача зирексиң,
Түмөндөргө үмүт байлар тирексиң.
Ар бир таңың түйшүк менен башталып,
Аруу дилден иштер бүткөн Күн өтсүн!...

КУПЛЕТТЕР

Сагынышып бүтүппүз, моюндашалы,
Сары досум конуп кет, коюндашалы.
Балалыкты эскерип жыт-жытташалы,
Бойду жаза бупа-буп... ысырыкташалы.

* * *

Бир тыйындап жыйган каржыңды,
Бир үйлөр көккө сапырган.
Айланып кетсең миң арзыйт –
Айылды сүйгөн катындан.

* * *

Күндөргө ушул текебер,
Киндигин ачкан келин-кыз.
Барскандын чогуң бассаң аз,
Бармактай жери күйсүн быз-зз.

* * *

Ширин онтоп таң атарда,
Шимилди бүт дене-жан.
Уултайын чүргөп коюп,
Уктайт эми эне-жан...

* * *

Бүдүрүңдү сыгамын деп,
Бүдүр болуп калдым өзүм.
Жалыныңа оп тарткандай,
Жан аябас тандыр көзүң...

* * *

Күкүрттөй болуп дүрт этсең,
Кычкылтек баскан кыямдай.
Атылып кетем. Сыягы,
Апсыгуумду тыялбай...

* * *

Өңү өчкөн көйнөк кийгендей,
Өзүңдү тартпа кымбатым.
Өрт сыңдуу көздү күйгүзө,
Өзөөртүп барат сымбатың.

* * *

Шыңк-шыңк туйлап таңка жуук,
Шылып салдың барды сен.
Чөнтөктөрдө шамал ойноп,
Чашке болбой жарды мен...

ШОРКЕЛДЕЙ....

Аралдан соккон шор желдей,
Аладан сызган шор тердей!
Алтымышта жашарып -
Арада жүрү шоркелдей...

Кол жууган бары-баарынан,
Ариет, намыс-арынан.
Ай-мончок уул-кыздардан,
Алпештеп бакан жарынан.

Эңкейип жашы калганда:
"Эл баккам дейт..." жалганда.
Каразгөй тектүү бул оен
Каш терип карып калганда!

...Калк деген калк-ов,кең дүйнө
Каш терсе да көтөргөн.
Кибиреп жүрү шоркелдей -
Кош-катарлап жөтөлгөн.

Өзөктөн чыккан жат болуп,
Өпкөсү ырдайт... кирилдеп.
Жашоонун балын булгап бул
"Жыргаган..." кези ириң жеп...

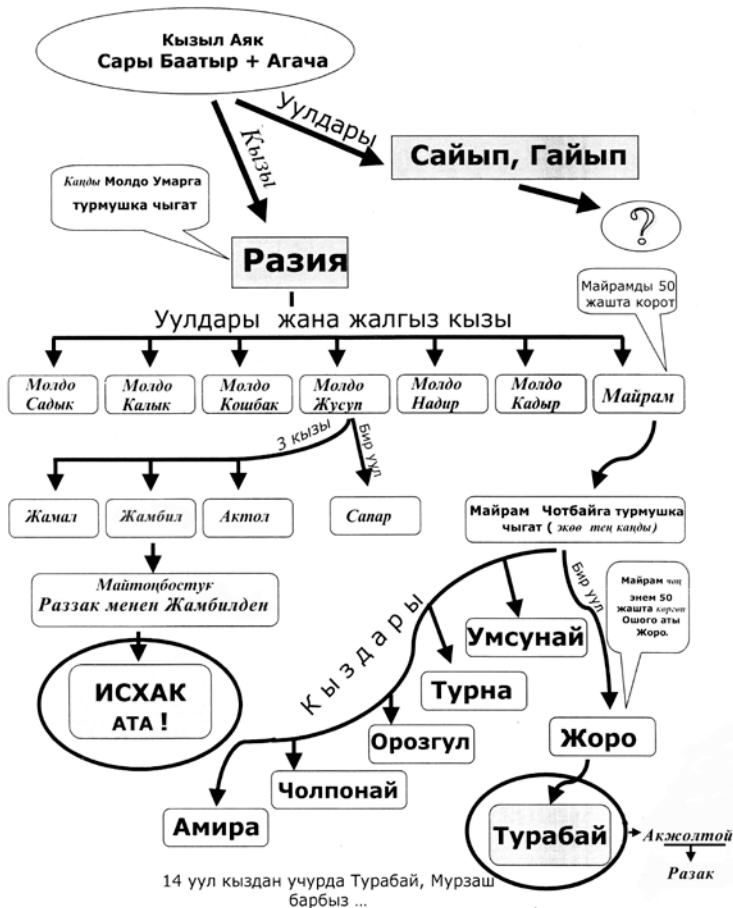
*Эссе,
даректүү
баян*

ИСХАК АТА – АРУУЛУК ЭТАЛОНУ

И. Разаковдун
теги жана биздин тагалык жайыбыз...

(Т. Жороев)

Мен өзү Жараткан ыроологон ушул тагдыр-жашоомо өзгөчө ыраазымын. Анткени, атам-Чотбай уулу Жорого аталык даңк берген, апам Турдубай кызы Жыпарга энелик бактылуулук берген, биздей уулду ыроолоптур. Ысымыбызды да жарыкка келген көп уул-кыздары эрте эле чарчап, чоочуп калган тоолуктарым, «туруп калсын..» деген ниетте, үмүттө «Турабай» коюшканы да ошондон, айрымдай ондой койгондой «Төрөбай» эмес. Кийин мага удаа Муратали, Мурзали ысымдуу уулдарды табышкан...

* * *

Эми, Жаратканга, жашоого болгон ыраазычылыктын эң манилүүсү-турмуш жолунда, эмгек чыйырында кесипти туура тандап алган илим-билим коштоосунда анын өтөсүнөн чыгуу экен. А мендеги адепки ой-максат-тоо этегиндеги өз айлыбызга ошо өткөн кылымдын 70-жылдарында «орус тили жана адабияты сабагынан мугалим» делген кесипке ээ болуп баруу- болгон. Ага да негиз түптөлүп, 1-2 жолу окууга «өз күчүбүз» менен өтпөгөн соң, Ош пединститутунун даярдоо бөлүмүн аяктап, “орус филологиясы” бөлүмүнө студент болгонбуз. Ошо максат сересинде чыйыр салар сапарга аттанып, кубанып турган жаштык куракта улуу устатым, кыйышпас айкөл кеңешчим, кыргыздын эч кайталангыс дулдул акындарынын бири Жолон Мамытов: «Сен адабият институтуна барып окушуң керек. Конкурска катыша турган ырларыңды топтоштур... которуу, көмөктөшүү бизден...»-деп маселени кабыргасынан коюп койду. Анан устаттын алдынан кыя өтпөгөн адеп менен конкурска катыштык. Маскөөгө окууга өттүк. Атагы ааламга кеткен М. Горький атындагы адабият институтунун бүтүрүүчүсү болуп (1972-1979-жылдар)-тагдырым көркөм сөз өнөрүнө байланышып келет. Нан табар,

үй-бүлө багар иш-кызматым радио-теле тармагынан болгон менен, 7 ыр китебим окурмандар колуна тийди. Жүздөгөн макала-ой толгоолорум, каалоолорум басма сөздө жарык көрдү. Эл аралык, жергиликтүү адабий сыйлыктардын лауреаты болдум. Буларга кошумча КРсынын «Эл агартуусунун мыктысы» (1999-ж), «теле-радиосунун мыктысы» (2006-ж.) төш белгилерин тагындым. Шүгүрчүлүк, очор-бачар үй-бүлө күтүп, 4 уул-кыздан неберелерим бар...

Кеп башында эле жарым кылымга чукулдай чегинүү жасап, айтылар ой-кепке негиз түптөп жатканымды зирек окурман түшүнөр деген аруу ниет менен азын-оолак асирет чүргөдүм.

* * *

Дил-баянымдын мындай башталышына башкы себеп, кылымдарды карыткан мартабалуу кыргыз калкымдын кемеңгер, көсөм жетекчиси катарында көөнө тарыхта ысмы түбөлүктүү калган атабыз менен адепки учурашканыбыздан тартып улуу инсанга «ата» деп кайрылып жүрдүм. Исхак ата Раззаковго Москвага окууга өткөндөн тартып атам Жоро Чотбаевдин кеңеши менен (атам 1913-жылы тулуп, Исхак ата менен Хоженттеги интерната удаалаш окушкан, бирин-бири жакшы таанышкан. Исхак ата да 1910 жылдын декабрь, айында, «Токсон» түшкөндө жарыкка келгенин айтаар эле. А, 25-октябрь-символикалуу...) Исхак атанын ийиндеш, эң жакын ДОСу, көп жылдар бою Лейлектеги «Кулунду» колхозунун башкармасынын төрагасы болуп турган Кудайкул Нияматов аксакалдан үй дарегин, телефондорун алып алган болчумун. Атам: «Чындап окууга өтсөң, анан гана үйүнө барып учурашкын. Эл-журттан, бизден салам-дубаларды айткын»-деп катуу дайындаган эле.

Ошо окууга өткөн 1972-жылдын сентябрь айында, 21 жашымда эң биринчи ирет Исхак атанын үйүнүн босогосун аттагам. Бирок, үйдө кызы Элмира эже гана бар экен. Исхак ата байбичеси Рауза Ихсанова менен шаар сыртындагы атайын дачада эс алып, дарыланып жүрүшүптүр. Мен Лейлектен келгенимди, М.Горький атындагы адабият институтуна окууга өткөнүмдү, мекен-дештери-достору атабызга салам жолдошконун эжеге маалымдадым. Эже болсо: «атамдар менен тез-тез байланышып турамын. Сиздин айткан саламдарыңызды жеткиземин...»-деп мени узатып койду. Көрсө, кийин аныктап билгенимдей Лиза Чайкина атындагы көчөдөгү ошо 27-үй «КПСС БКнын атайын үйү...» деген аталышта, ал кездеги СССР курамында турган республикалардан пенсияга чыккан,же кызматтан бошотулган партиялык-советтик көрүнүктүү, таасирдүү кызматкерлер төрт чарчы болуп курулган, ортосунда бакчасы бар үйдүн батирлеринде «үч тамганын» тыкыр көзөмөлү алдында жашашчу тура.

* * *

...1972-жылдын октябрь айынын эстен чыккыс дүйшөмбү күнүндө, сабактан келип, жатканадагы бөлмөмө көтөрүлгөнү жатсам, вахтадагы аял:

-Сага телефон номерин калтырышты.Чалып кой?-дегининен карасам, Исхак атанын үйүнүн телефон номери. Саамга демимди баса, номерди тердим. Телефонду Элмира эже алды:

-Атамдар кечээ, жекшембиде үйгө келишти. Эми, келип учурашып кетсеңиз болот!

-Рахмат эже!...-деген бойдон,төртүнчү кабаттагы бөлмөмө кандай жеткенимди билбей да калдым. Жүрөгүм дүрс-дүрс кагып, толкундоо

сезими бийлеп алды. Тез душка түшүп, анан жакшы ниет менен сактап, кийбей жүргөн жаңы кийимдеримди кийип, Кулундудан ДОСу Кудайкул аке даярдап берген 2-3 килограммдай салмактагы баштыкты сумкама салдым. Анын ичнде «жетеби-жетпейби...» делген шартта аз-аздан салынып, оозу тигилген ок баштыкчаларда мейиз, өрүк, бадам, майда курут бар эле...

* * *

Исхак атанын үй-бүлөсү жайгашкан батир-тогуз кабаттуу сүрдүү имараттын Түндүк-батыш тарабында экен. Ошол сүрдүү үйдүн бир тарабындагы кире бериш аркада, бак арасындагы орундуктарда кирген-чыкканды тескеп, «үч тамганын» өкүлдөрү жылма күзөттө туруусу шарт болуптур. Алардын алдынан жөн-жайымды, барар үйүмдүн дарегин айта өтүп, улуу көсөм Исхак ата жашап турган үйдүн босогосун экинчи ирет аттаганмын... Ошондо, Исхак Раззакович Лейлектиктер урматтап кие турган зире бейкасам тонун ийинге сала, чоң залдын ортосунда туруптур.!

Учураштык.. Сураштык... Ошо, биринчи барганда эле төрт сааттан ашык акыл-насаатын, кеп-кеңешин угуп, былк этпей жанында олтурдум. Исхак ата:

-Атаңыз, сиздер бизге тага журт болосуздар, - деди бир учуру келгенде көзүнөн сүйкүм нур, кусалык жалыны чачыраганча ойго батып,-менин энем Жамбил канды Молдо Жусуптун кызы болгон... Сиздин адабият институтуна киргениңиз жүдө саз иш болуптур (Исхак ата негедир, ар дайым баарлашка адамдары менен «Сиз» деп сүйлөшөр эле.) адабият-адеп илими. Ал өтө керек. Анан көп тилди терең билип, үйрөнүштүн жолун да издеш керек. Биз дагы көп жолу калем кармаганбыз...-

деген баянынан соң Исхак ата жадырап туруп, кайра ойлор деңизине чумкуп кеткендей боло түштү. Мезгилинде И.Раззаков К.Маркстын «Капиталын» нак өзбекчелеп, А. Чеховдун далай-далай мыкты аңгемелерин өзбек тилине которуп койгон. Алар азыр да Өзбекстандын окуу жайларында пайдаланып жүрөт. Дагы бир улуу чындык-Исхак ата түркий тилдерден тышкары–тажик-фарси, орус, араб, немис тилдеринде да эркин сүйлөп, булбул таңшык, мукам ыргакта аңгеме-баян кура билген!

* * *

Ошол эң биринчи болгон кеңири жолугушуу учурунда Исхак ата мен алып барган баштыкчадагы Лейлек мөмө-жемиштеринен өзгөчө мейизди бөлүп алып, мыкчып-мыкчып туруп, кайра-кайра жыттап, терезенин түбүндө кыйлага туруп калганы... бүт тулкумду дүркүрөткөн. Улуу инсандын кусалыгы, кайгысы зээнимди кейиткен.

* * *

– ...Кудайкул досум билет... билет... Бул, ошо, өзүнүн багынын мейизи. Атаңыз да билет...-деп, чаңы, өзөгү, тазаланбастан жиберилген мейизди жыттап турганы. Бул кусалык, сагыныч кыйнаган улуу сүрөт-элес, азыр да көз алдымда, мекенге болгон самоонун символундай турат.

* * *

Кийин да Исхак атага жолугушканда ар бир сөзүн калтырбай укканга тырышчумун. Ал турсун жатаканага келип алып, конспектилеген учурларым болгон. Каникулда Кудайкул досуна, атама жазган каттарын ала келчүмүн. алар жазган жоопторду жеткирчүмүн. кээде, өтө бериле, сүйлөп олтуруп:

-Сиз экөөбүз түспөлдөшүрөөк экенбиз, тага-балам...-деп, жылмая тигилчү. Оо улуу инсан,

кеменгер-көсөмдүн өз оозунан угулган ушул сөздөрдө канчалык кереметтүү күч, милдет жатат?!

-Рахмат Ата... Исхак Раззакович-деп, өтө жумшак, таптуу колдоруна колумду койчумун. Кыскасы, беш жыл бою ыңгайы келе калганда барып, жолугушуп, кеп-кеңешин угуп, жанында олтурган чактарым сыймыктуу абал-жагдай, убакыттын кадыр-наркы мезгил өткөн сайын, өмүрүм өйдөлгөн сайын бийиктей берет.

Кийин 1994-жылы, кыргызымдын дагы бир мыкты уулу, көрүнүктүү партиялык-мамлекеттик ишмер Кулназар Ташиевдин жекече музей-бөлмөсү Куршаб айылындагы кесипчилик-техникалык окуу жайында ачылып калды. Ошондо Оштун аким-губернатору Абдыганы Эркебаев досум, өлкөбүздөн сый-урматтуу инсаны Абсамат Масалиев байбичеси менен, дагы толгон-токой сый коноктор салтантка келишти. Мен анда радиого шыр-баян даярдоо үчүн, «Кыргыз Левитаны» атка конгон устатыбыз Азиз Исмаилов теле-көрсөтүүгө материал даярдоого барып калдык. Анда, музей-бөлмөнүн ачылыш белгисиндей болгон кызыл тасма кесилген соң, келгендер Кулназар Ташиевичтин мамлекеттик жооптуу кызматтардагы өрнөктүү эмгек жолун тастыктаган документтеринин, күбөлүктөрүнүн өтө таза, аяр сакталганына тан беришкен. Окуу жайдын кадимки эле курсанттар тамактануучу ашканасына сый тамак даярдалыптыр. Азиз аке экөөбүз аны-муну сүйлөшүп, такташып турганыбызда, Кулназар Ташиевичтин өзү-маареке ээси, жанында А. Масалиев, Төлөн Шамшиев, А. Эркебаев сындруу мартабалуу коноктору турганына карабастан, мага тигиле:

-Эй, кабарчы дос, бу сен экөөбүз мурда, качан учураштык эле? Аравандабы же Ленинскиде?...-деп, арсар суроо салып калбаспы. Мен:

-Кулназар Ташиевич! Сизди, сыртыңыздан көп укканбыз. Бетме-бет, жүз көрүшкөнүбүз ушул биринчиси...-дедим.

-Койчу, кантип эле...-деп туруп, кыраан инсан да, Кулназар аке:

-А баса, кай жердин кулуну болосуз,-дегенче тигилип калды.

-Лейлектен болом. Бабылдан, Кулундудан...

- А-аа, болду. Баятан бери сени кайра-кайра көп карадым, кабарчы досум. Сенден мен Исхак Раззаковичтин! Айрым белгилерин көрүп жаткан экенмин. Баскан-тургандарыңда да окшоштуктар бар экен...

* * *

Бул сөзгө устатым Азиз Исмаилов да, мен да сыймыктанып калдык. Анан, Кулназар Ташиевич колдон ала, буларды кошумчалады:

-Бул жердеги салтанаттан соң Азиз акең экөөндү Куршабдагы уулумдун үйүнө алып кетемин. Силерден башка үч эле конок болот. Экөөсү Өзбекстандан, бири жердешим, акын Төлөн Шамшиев. Балдарым тай союшкан. Байбичем экөөбүз кошулсак 7 киши эле болобуз. Калгандарды үйгө чакырган жокпуз. Ушул жерден эле кайтышат...

* * *

Ошентип, диктор Азиз Исмаилов акем экөөбүз кыргыздын дагы бир улуу инсанында конок болуп, Исхак ата туурасындагы баянын укканбыз. Баса, Кулназар аксакал сый дасторконго келген тайдын учасын мага алдыра:-Ушуну, Төлөн Шамшиевичке,

сен Исхак Раззаковичтин мекендеши, баласы катары узатып кой?-деп сыймыктантып турганы.

* * *

Дагы бир детал: Кулназар Ташиевичке Араван, Ленин райондорунда, соода министрлигинде бирге иштешкен замандаштары: «Чыгыш, Кавказ» бийлеринин майын чыгарат!-дегендерине ошондо ишенгем: көз карашы, бийлеп кирсе барбы-аягынын жылганы, ийин-колдун сепилгени билинбейт. Кудум мемиреген Ысык-Көлдөй толкунсуз, шыбырсыз жылып барат, баягы кой көз кавказ кыз-келиндерин тай чабым алыс калтырар бийчи экенин да көрдүк-ов!

* * *

Ушу баскан-турганымды Исхак атага окшош-тургандардын бири 16 жыл бою Ош теле-радиосун жетектеген, маркум Толтой Алдыраков боло турган. Өзү томолой-жетим өсүп, өз киндигин өзү кесип... жетилгендердин катарына кошулуп, бир иш сапар учурунда улуу инсандын бешенесинен сылаган жылуу мамилесин айтып калаар эле...

* * *

Өткөндө эле, Исхак Раззаковдун 95 жылдыгын Исфана шаарчасындагы стадиондо майрамдап жатканда мен да борбордук сахна айланасында радио-теле материал даярдап жүргөм. Оо, көптөн бери республикабыздын тарых институтун жетектеп жүргөн көрүнүктүү аалым Ж. Жунушалиев да:

- Сенин баскан-турганың И. Раззаковичке куп окшошот экен!-деп колумду кысканда, анын жанында турган, министр Султан палван анча-мынча кабары бар эле, «И. Раззаков» аттуу пьесасын да койдү:

- Менин акем... Москвада, адабият институтунда окуган. Исхак атанын үйүнө кирипчыгып жүрүп окуган. Тууганчылыгы да бар...-деп аалым агабызга «бышыктап» салган жайы эсте.

* * *

Эми, Эгемберди Эрматов аттуу атактуу акын, драматург, учурда “Эл акыны” болгон досумдун арманы туурасында эки сап. Эгемберди экөөбүз институтта удаалаш окудук. Бир ирет Эгембердини “Исхак Атага учурашып келели”-деп өтүнсөм, ал негедир тартынчыктап туруп калды. Анан эле ашгабаттык түркмөн курсташыбыз Чарымурад Аширов:

-Эрматов барбаса, мен барайынчы? Исхак Раззаковду түркмөндөр да өтө жогору баалашат. Жок дебе, кардашым. Мен эми, жуунуп, таранып келе калайын...-деп кошо жөнөп калганы. Эгемберди калып калды. Улуу инсанга учурашпай, сөзүн упай, колун кармабай калды. Учурда түркмөн элинин мыкты кара сөз чебрине айланган Чарымурад досубуз, ошондо барып-келгенибизден кийин: «Мен, пайгамбардай инсандын колун кармадым!»-бир жума бети-колун жуубай, өзүн таза алып жүргөн. Бул да болсо асыл ырым, зор урмат десек жарашар..

* * *

Ушунча болду, Исхак Атадан айтылган бир арман: өзүнүн 60 жашка толунун утурлай санаалаштары, бирге иштешкендери, тууган-уруктары менен жүз көрүшүү ниетинде өткөн кылымдын 60-жылдарынын соңунда Кыргызстанды түрө кыдырып чыккандыгын жалпы журтубуз жакшы билишет. Ошондогу келишинде Кыргыз журтчулугна кайтып, аныгы Айыл-чарба

институтунда иштеп берсемби деген калоо-тилеги болгон экен. Анын чет-жакасын ортого чыгарганда эле, жергиликтүү бийлик башындагы төбөлдөр безгек сайгандай күңкүлдөп:

-КПСС БКнын токтомун бузалбайбыз... Москвада эле иштеп турасыз го... дешкен болуптур! Арман, оо, асылды алсыраткан АРМАН... Ушул каалоодон кеч да болсо кабар табышкан өзбекстандык үч белиглүү инсан ичинде таланттуу жазуучу Уктам Усманов болгон топ Москвага барган болушуп, атайлап Исхак Атага учурашканча:

-Өзбекстан өнүп-өскөн жериңиз... Каалагандай кызматка алып кетели... Абасы таза жерге там-таш курдурунуз...-дешкенде, кайра-кайра рахмат айтып, аларды узатып, интернат-үйүнүн чоң эшигин жаба салып, кадимкидей солкулдап ыйлап-ыйлап, терезе түбүндө, капастагы туйгундай тунжурап олтуруп калганын Рауза эненин бир ирет гана айтканы бар...

* * *

Кеп чыны, мындайда көбүртмө-жабыртма «көркөм» чалыш сөздөрдүн көлөмүн кыскарта, бир эле чапкан оңдур...

Ошентсе да мен Исхак Атабыздын тага журт тарабынан бир жупуну өкүлү, куса болуп жүргөндө мээрим толо көздөрүндө тигиле, таптуу, өтө жумшак колдорун, ооба, таптуу колдорун көп ирет кармаган катардагы кыргыз атуулу, калем ээси катарында мезгилдүү басма сөзгө, атайын арноо-топтомторуна чыккан замандаштарынын мыкты-мыкты, так-таза, таамай эскертүүлөрүн кубаныч менен окуп жүрөмүн. Таза, аруу дил инсандардын, эскерүүчүлөрдүн мол экендигине сыймыктанамын. Ошолордун арасында мыкты, көркөм, чынчыл, гений-залкар Сокемдин

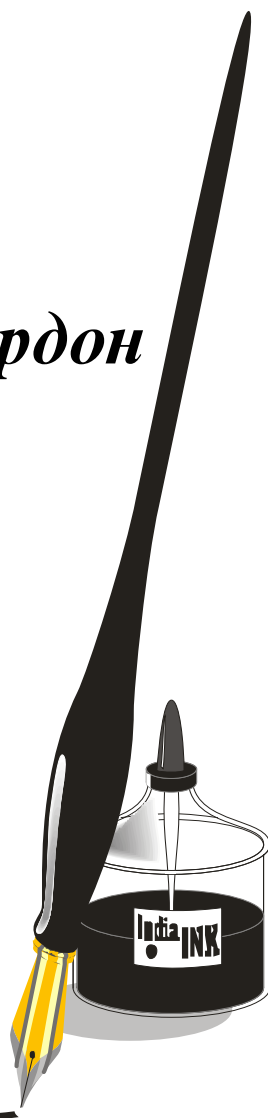
(С.Жусуев) нар көтөргүс улуу чындык, тактык ыр-дастаны. Кетмен-Төбөдөн Э.Сыргабаев деген ардагер-журналист агабыз: «Мен, Маскөөгө, семинар жыйынга барганда, метрого түшкөнү турсам, алдыман көөнөргөн кастюмчан, колуна баштык кармаган И. Раззаков чыга калды»..-деп жазып жүргөнү бар. Бул нак дөөрүгөн сөз. Эгер, И. Раззаковдо Маскөөнүн көчөлөрүндө ээн-эркин басып жүрө берүү бактысы болгондо, анда Ата-Журтуна, Ала-Тоого кусаланып, көз жашын көлдөтпөй эле, ыңгай шартына жараша байма-бай каттап турмак, эй! Жок, ал ошо, өзү жетилген комсистеманын капастагы кушу-булбулу бойдон, буулугуп, «үч тамганын», ал турсун «анын сөөгүнөн да... корккондордун,» (С. Жусуев) тыкыр көзөмөлүндө армандуу жашап өттү го, ар бир кадамы, телефондогу ар бир сүйлөшүүсү көзөмөлдө турган. Кийим жагына келсек, кексе курагын да мизилдеп, тап-таза кийинип жүрдү го, кыргыздын кыраан-султаны!

* * *

Улуу инсан-атабыздын, кемеңгер-көсөмдүн колун кармаган биздей балдардын, урпактардын кылымдык маареке учурундагы ортого салар дил баяндарынын соңуна али чекит коюла элек. Тазалыктын чыныгы эталонундай болгон Исхак атанын рухуна миң-миң таазимдер боло берет. Кемеңгер-көсөмдүн кең-аалам кезген рух-элеси кыргыз калкына түбөлүктүү кут, кубаттай болуп турсун деген үмүттүү каалоо көкүрөк төрүбүздө кылымдар бою жашай берсин!

Турабай Жороев
Ош шаары, Октябрь 2010-жыл.
«Кыргыз Туусу»- 26-ноябрь 2010.

Котормолордон

МАКТЫМКУЛУ дан КУУГУНДА

Мекенимде хандай жашаган,
Султандарга, мен султан элем.
Ооругандардын... дабасы болгом,
Ойлогонду... кийгендей болгом,
Көк, мухитке тийгендей болгом...
Жер кезер бир бечара эмес элем.

Сокурларга көз да болгом,
Дудуктарга сөз да болгом.
Эл тилегинин кайноосу болгом,
Эңсешкендердин бойлоосу болгом...
Ыр болдум да, сый болдум –
Ырыскым мол – талаада калбагам эч!

Мен, Фраги устага көөр болгом,
Мен пулдарга... мөөр болгом.
Жайыкта аңкыган райхан болгом,
Жондорду сергиткен жел аргы болгом.
Бактылуу болгом, эңсетер болгом,
Хан сарай болгом... Аңгырап калдым...

Ашык-Абад шаары, май, 2014.

БОЛБОГУН...

Мыйзамдай туйсаң – кеңешим айтам:
Мерезге-кытмыр – дос боло көрбө.
Карөзгөй курттай тузагын жайса –
Капилет түшүп, кор боло көрбө!
Андыбас ажал, бир пенде болбос
Ал деген капыс... жыгуучу жолдош...
Март болгун, төгүл колунда барда
Мартаба сунар жардыны колдош!

Капаска түшүп калганда кокус
Коркоок жандар эсинен танар.
Көпчүлүккө дем берчүү достор
Кан майданда сыймыкка жарар.

Жылдыздар өчөр, өмүрлөр өтөр
Жакшылыктын жолдору тосулбас.
Аманат жашоодо – акмактар молдой,
Андайларга... Фраги кошулбас!...

*12-май 2014-жыл. Ашык-Абад шаары
«Ашык-Абад» мейманканасы. 808-бөлмө.*

НАСИП КЫЛБАДЫ

Көз тайгылткан өз өргөөмдө хан уулун
Конок кылып койсом дегем, насип кылбады.
Кең талаада уй жайган малчы кайран
Кол баштамак болгон эле, насип кылбады.

Тунук акыл дем болор-дымак,
Тунгуюкта жакшы дос кубат!
Кыяматта болбоско уят,
Кеңеш сулар акылмандан ... насип кылбады.

Жүрөктүү бар, бороондон кайтпас,
Жигиттин баары болбостур андай:
Жүрөгү жокко – жөрмөлөп бармай,
Жан сыздатып, өз үйдөн кечмей,
насип кылбады.

Биле жүр-эй, шарапты даба кылам деш...
Бийлесе ажал – жаратар күлкү:
Жети жүз жаш – карганын мүлкү...
Жөн-жайын тактоо, кантейин
насип кылбады.

Тар кыяда жолдорду табыш,
Тоонун сүрүн тоотпой барыш...
Жайыкта кошулган өзөндөр кайран
Жыл бою күйгөн чөлдөрүмө жетпей,
кантейин, насип кылбады.

Какталгандай өрткө, оо, Фраги жүрөгү
Кармаштарда мерт болгондорду туюп,
Кут-журтума кайгы дарыясы куюп...
Көңүл көтөрөр ырларды төгүү –
кантейин, насип кылбады...

*Түркмөнстан, Ашык-Абад шаары
Май айы, 2014.*

МАХТУМКУЛИ БЕКТУРУШТУН КОТОРМОСУНДА КОШУЛУУДА

ЖООДУР ХАН

Көптөр жолду карайт моюн созушуп,
Аман-эсен келесиңби, Жоодур хан?
Молдо, муфтий жүрөт Куран окушуп,,
Дуба кылса сезесиңби, Жоодур хан?

Куш айланып, алыстагы көлгө учту,
Атан төөнүн бооруна тең тоң түштү,
Кыз-келиндер сага арнап тон тикти,
Келип, аны кийесиңби Жоодур хан?

Тоо баштарын чаңгыл туман ороду,
Каракумдун дуулдайт кара бороону.
Кайып болду жолдун тогуз тосоту,
Жазмышка баш ийесиңби, Жоодур хан?

Койчулар да безди – жүргөн мал жайып,
Житип барат алдас урган бар балык.
Өзүн коер жай таппайт эл аңкайып,
Ыйлайсыңбы, күлөсүңбү, Жоодур хан?

Мыкчыгерлер жолун, элин унутту,
Соодагерлер бузду салтты мурунку.
Каралы көч башы артка бурулду,
Ушуларды билесиңби, Жоодур хан?

Аткан огу жер кыйрына баруучу,
Жоодур деген аты кулак жаруучу,
Бүткүл Туран сен деп ураан салуучу
Баягыдай жүрөсүңбү, Жоодур хан?

Махтукули, пайдасы не башканын,
Кайда менин арка сүйөөр аскарым?
Баш айланып, мен жыгыла баштадым,
Кыраан болуп түлөйсүңбү, Жоодур хан?..

КАПА КЫЛАТ

Наадан менен сырдаш болбо, ал деген
Купуяңды кез келгенге ачат да.
Коңшу боло көрбө ууру жан менен,
Малыңды уурдап, оокатыңды чачат да..

Кеңеш курба пенде менен жетесиз,
Капа кылат, кеби маңыз, эсепсиз.
Кадыр билер доско гана керекпиз.
Акыл сурап бара калсаң качат да.

Ашык жигит армандаса ашыгын,
Бышык жигит кыймалдайт да жашыруун.
Бирөөлөрдүн кызганат да асылын
Сен сыйлаган досуңа таш атат да.

Айтса соп жаңылтпайт, жок залалы,
Ак жеринен жаппа эч кимге жалааны.
Айрый билгин аппак менен караны.
Тозок оту акыретте жанат да.

Махтумкули, айттың элге насаат кеп.
Осуяттын акыйкаты ушу деп.
Кудай берсе салаваттуу бир перзент,
Картайсаң да жаштык жалын калат да.

ЖАР КЕРЕК

Менмин деген бозойго
Айдай сулуу жар керек.
Эрмин деген бозойго
Алмаз зулпукар керек.

Жигит өлөөр эли үчүн,
Туулуп-өскөн жери үчүн.
Азаматка ал үчүн
Намыс менен ар керек.

Түзөп беш күн тирлигин,
Таптоо үчүн дулдулун,
Сактоо үчүн бирлигин
Ырыскы, кут, мал керек.

Мекке – максат ажыга.
Шалгам зарыл тазыңа.
Эр жигиттин назына
Түшүнүүчү жан керек.

Тагдыр баарын бүлдүртүп
Кетер колдон мүмкүндүк.
Махтумкули, болгондо үп
Саясы мол тал керек.

МААЛИМ БОЛОТ

Жакшынын баркын эл билбейт,
Жакшы жан кем маалим болот.
Кудай назар салган киши
Башынан маалим болот.

Үйдө жатып кылба күнөө,
Кол-ачгың болот күбө.
Калкка –тутка, акка –сүйөө,
Жакшы ишинен маалим болот.

Бул жалганда байлык – көркүң,
Ар нерсеге жетет эркиң.
Сыналбайт да үйүндө эч ким,
Баатыр урушта маалим болот.

Кынаны койсоң ыраң чыгат,
Кордосоң зер таш болуп тынат.
Күлүктөрдү көргүн сынап, -
Чуркашынан маалим болот.

Бакырларга каралашчу
Кожо, сейит – шарапаттуу.
Байкап көрсөң ар адамды
Курдашынан маалим болот.

Махтумкули, жанчу дили
Эң асыл зат – ислам дини.
Дагы сулуу кыздын сыны
Көз, кашынан маалим болот.

АТЧА БОЛБОЙТ

Эшек деген – арсыз мал да,
Миң мактасаң атча болбойт.
Бийлик тийсе тексиз жанга
Асти таза затча болбойт.

Жалган мүлккө көп ынанба,
Алтын, күмүшкө кубанба.

Күйөө деп көп күйүп-жанба,
Бир төккөн көз жашча болбойт.

Көп жолдорду көрсө көзүң,
Билесиң көп нерсени өзүң:
Бир нааданга айткан сөзүң
Эсип өткөн жаанча болбойт.

Жаздыкка баш тийген кезде
Сабыр, такаат калбайт сенде...
Белиңден күч, кубат кетсе
Уул-кызың жатса болбойт.

Махтумкули, сонун жылдар,
Бирөө күлүп, бирөө ыйлаар.
Сан мөмөлүү түркүн бактар
Билсең Бейиш – жайча болбойт.

БУЛ ДАРТКА

Сүйүү тоосун кездим, кирдим койнуна,
Неден азып, кай жан түтөт бул дартка?
Сүйүү тоосун асса асмандын мойнуна,
Кулап түшөр, чыдай албас бул дартка.

Сүйүү оту алоолоткон чыракты,
Кушту кармап, бөрүнү да ыйлатты.
Кумга айлантты аскарланган тоо-ташты,
Таш кум болду чыдай албай бул дартка.

Азабына алдырбаган кай жан бар,
Алсыратты далайларды ал кайбар.
Курмандыкпы жер үстүндө бар жандар,
Чөл да, көл да чыдай албайт бул дартка.

Көк төбөсү күйүп, дуулдайт адырлар,
Жети кабат жерге кирди тамырлар.
Даңиз качты, адам калды байырлаар,
Төрт жүз жыл да даба таппас бул дартка.

Махтумкули, -Чарам жок!-деп түңүлбө,
Ызаланып, айып такпа бу күнгө.
Капаланба, жолукканың бүгүндө-
Аталардан калган мурас – бул дартка.

ГҮРГӨН

Алды – аскар аялаган таң нуру,
Деңиз жактан согот жели Гүргөндүн.
Булут ойноп, жааган чакта жамгыры
Өткөөл бербей агат сели Гүргөндүн.

Токойлору жашыл жайсаң, камыштуу,
Аруулары назик, ары намыстуу.
Жигиттери жыга чабат барысты,
Төрт түлүгүн багат эли Гүргөндүн.

Катар жүргөн бууралары, нарлары,
Көшүйт эли көлөкөдө бактагы.
Көркөм коргон – өйдө-ылдый жактары,
Алды-арты, оңу-солу Гүргөндүн.

Жигиттердин кемерлери белинде,
Жорго минип, кыраан салат төрүндө.
Аппак төштүү элик жортот өрүндө,
Талаасында марал толо Гүргөндүн.

Махтумкули, элди түгөл аралаар
Мекенсиз уул – бир байкушка барабар.

Өңчөй пери кайсы жакты сагалар-
Эгер жолу жабык болсо Гүргөндүн.

ЖАШЫН ТӨГҮП БАРАТАТ

Муң туманы каптап байкуш көңүлдү,
Тыялбастан жашын төгүп баратат.
Алымды ким сурап, тыңшайт сөзүмдү,
Көөдөндөгү асыл сөнүп баратат.

Сүйүү отун кылсам дагы шамчырак,
Көңүлүмдө өчүп арман тамчылап,
Кездешпедим кайгы кеги барчылап,
Кабыргамды кайгы сөгүп баратат.

Жалын жалмап жаштык деген өлкөнү,
Ал бир оттун мен азгантай бөлчөгү.
Махабатым мени өтө өрттөдү,
А жүрөгүм канга бөгүп баратат.

Ойго батып, жатат элем беймарал,
Бир күч, кубат – баш көтөрдү кайдан ал?
Узун жолго чыкты билбейм, не беймаал,
Ошол жолго көзүм төнүп баратат.

Махтумкули, түк чарам жок айтпасам,
Досторума мунду жарып, чакпасам.,
Ух, кез келдим кандай жанга? Айт магаң?
Көңүлүмдө арман өлүп баратат.

*Түркмөнчөдөн түз кыргызчалаган
Бектуруш САЛГАМАНИ (ТАБАЛДИЕВ).*

ТӨЛӨГӨН АЙБЕРГЕНОВДОН

КАРАКАЛПАК КЫЗЫНА

Бүгүн да жамгыр болуп жакын келдим,
Узасам таңдайымда аңкыр демиң.
Кагалес кара бала болсом дагы,
Жүрөгүм кадимкидей акын менин.

Мен барда куунап калгын, жыргап калгын,
Айтылсын көөдөндөгү арзууларың.
Суу кыла моюндарын Мойнок жактан,
Бир кезде уччу ле го Ак кууларың.

Көчөбү сени көрүп түнөргөн кыз,
Мылтыгын кадайбы же сестүү мерген.
Мен сага Ала-Тоомду көрсөтөйүн,
Жаныңа кырк кыз алып чыга келсең.

Ар кандай эңсөө сага тарткан менен,
Каздуу асман куу-шаасын келтиресиң...
Кайтпасам болбойт эми Алматама,
Сен мени өрттөп-өрттөп өлтүрөсүң...

АРАЛ КЫЗЫНА

Кайсыл күлгүн жигиттин,
Таалайына жаралдың.
Карлыгачы үмүттүн,
Ак чабагы аралдын?!

Кызгалдак белең элинде,
Көгөрүп турчу көктөмдө.
Аппак куу белең же элде -
Кайкып бир сүзөөр көк көлдө?

Кыял жеңген Навоинин,
Жок жары бекен дептирмин.
Кайра жанган Абайдын,
Ток жаны бекен дептирмин?

Жайкал болгун чер Токой,
Мартабаңа келген төп.
Не деймин менде сансыз ой,
Көкүрөктө арман көп...

РОССИЯ

Көкүрөгүм алып-учуп айтарым,
Чаңкап барсам чаңкооо кана кайтарым,
Не десем да жүрөктөгүм, ойдогум, Россиям
борборум.

Күн нурунан наар алып жаткандай, Россия!
Сөз жеткиссиң ченебей.
Бир улуулук төбөсүнө көтөрүп,
Жаратканбы сени ааламга энедей.
Жылдыз толо койнуң сенин - жанат от, Россия!
Түркүн гүлгө оросок.
Канатыңда кошо учуп келчүүдөй,
Максаттарга максат кошкон болочок.
Нурлуу шоолаң көз алдыңда түн жүрдү,
Бардык жүрөк бир өзүңө умтулду.
Сен арылттың сансыз муңдан журтумду,
Күү сандыгын - миң тилдүү!
Өз колунда бүгүн каалоо – кыялым,
Жансыз чөлгө өмүр болуп куямын.
Теңдеши жок сен революция лең,
Мен да бүгүн түгөл революциямын.
Өзүң жандыр жүрөгүмдүн учкунун,

Залкар, бийик, махабаттын, ышкынын.
Россиям – Радишев, Герценим, Некрасов,

Пушкиним.

Катар аккан Эдилим менен Эсилим,
Дайым термер бакыт боолуу бешигим.
Россиям – төрт жактагы төрт кыблам –
Тең ачылган эшигим!
Дүйнө жүгүн арткан бир чоң кемесиң,
Мухиттерди жиреп-жарып келесиң.
Өрт чалбасын адамзатын денесин,
Өзүң сакта Жер тагдырын, Жер эсин!

ЖАМГЫРДА

(этюд)

Жаукут үзүп жаш талдан,
Агыл-төгүл куйду күн.
Булак бүткөн кетти алдан,
Булаңдатып куйругун.

Шар өзөндөр жөнөдү,
Өз соорусун камчылап.
Чымчылоодо денени,
Чымчык көздүү тамчылар...

Барабанын аккандай,
Жерге салып “ай-айдак!...”
үй артынан жаткандай,
үйүр-үйүр тай айдап.

Гүл көмкөрө таажысын,
Сайдан көлгө суу акты.
Аркандоолу бээнин
Ак чылбыры сыяктуу.

Токой жатат мемиреп,
Шам жаккансып шактардан.
Тоолор турат кашкайып,
Айырмасыз Мухтардан!...

АМУ-ДАРЫЯ

Өзүңсүң көзүн көргөн аталардын,
Шарыңдан тилегиме от аламын.
Сен Аму, жаш жаныма керемет күч—
Жакаңдан балким акын аталармын.

Жакаңда, жазда гүлдөй ыргалайын,
Кышында тебейин да жылгаягың.
Бердактын дайра ырындай шаркыраган
Көктөмдө келбетиңе бир карайын.

Өзөнсүң көзүң көргөн аталардын,
Ырдабай сени кантип жаталамын.
Бер мага, Аму-Ата кубатыңды—
Жакаңдан балким акын аталармын.

МЕНИН КЫЗЫМ

Үйлөндүм. Балалыктан из калбады.
Жаңы өмүр кол булгады бизге ал дагы.
Жашоого сен келдиң да гүлүн ачты,
Менин жаш үй-булөмдүн кызгалдагы.

Көңүлгө сырын куюп талаа-көлдүн,
Сен мага аталык даңк ала келдиң.
Жаткандай зор бакытым терметилип,
Мен сенин бешигиңе бара бердим.

Көп тарткан азабымды байкуш апам,
Менден да кучагын кең жайды сагаң.
Ким билсин, жылдар бою эңсеп күткөн,
Айсымак, шам белемсиң жаркылдаган.

Айтор сен келдин да шаттык бүтпөй,
Оорудан тың, кубаттуу туура келди.
Ыр айтып таң эртеңден домбурасыз,
Көөдөнү күүгө толуп жүрө берди...

* * *

Белинен батып балчыкка,
Көтөрүп көккө маңдайын.
Курбака жатат чалчыкта,
Өкүнө кагып таңдайын.
Өзөн-суу кагып канатын,
Шарына көп сыр каткандай.
Айтпастан барар түз жерин,
“Ээрчи” деп улам жаткандай.

Жайкалды жашыл таңкы бак,
Жайлоодон салкын жел келип.
Шуулдап, ырдап, жамырап –
Ойгонду токой термелип.

АЗИЛ

Жылдызсың сен бир көрүнгөн,
үмүттөй мага алыстан.
Өзүңө мен да берилген –
Кучагын жайган арыстан.
Секирер элем илем деп,
Махабат деген көзсүз го...
Сүйбөсөң мени ким эмдейт –
Мертинээрим сөзсүз го...

Көрбөсө саам “Кайдалап...”,
Тынчыбай жаны таң-эртең.
Сүйөбү энең аймалап –
Айтчы сен, айтчы, жан эркем.

Эне го, эне – сүйөр ал,
Шарында улуу сезимдин.
Көбүрөөк сүйөм мен андан –
Апыртып айтсам кечиргин.

Боюнда өскөн балаңмын,
Аяба, деңиз, барыңды,
Эңсөөсүн тыңшап талаамдын,
Алайын сенден бар үндү.

Калкымдын, ушул көңүлдүү,
Кемесин, деңиз, термей бил.
Шаттыкта өтчү өмүрдү,
Айланып сүйгөн сезимди.

Кантер экен соксо жел,
Кетти го чындап Күн күйүп,
Тигине ак төш, кымча бел,
Маторго жатат суу куюп.

Ачкычтар колдо жалтылдап:
“Ойлоно түшпөй, шаштың да...”
Жигит жатат больт бурап,
Трактордун астында.

Ардагынын жоолугу,
Чегиндей болуп бул иштин.
Денени өрттөп баратат,
Төбөдө турган ыссык күн.

Түштөнүү маалы болсо да,
Көңүлдө болбой удургуу.
Шыктанып улам иштеген –
Эр – өмүр деген ушулбу?

КЫШ

Аяздан, турган жан жок өзүн билип,
Бир гана тоо түшүрбөйт зоболосун.
Чебер кыш көлдү дагы таптоочудай –
Көзүнө тагып койду томогосун...

ӨМҮР – АШЫК

Ушул аалам таң магаң,
Көзүм кудум Күн сыяктуу кубаттуу.
Менин денем Меңделеев ачпаган,
Металлдардын кошмосунан турат бу.
Койну кенге толо тоодон калбаган,
Тулкум сансыз казыналар мекени.
Ошондуктан үн чыгарсам тоо мага,
Жаңырыктап жооп берет... Сезеби?!

МЕНИ ИЗДЕ...

Мени сен изде...
дилбарым
Шооладан, бардык түн качкан
Мени сен изде...
дилбарым
Көктөмдөн бардык гүл баскан.
Мени сен изде...
дилбарым

Ачылбай жаткан кендерден.
Мени сен изде...
дилбарым
Из түшпөй жаткан белдерден.
Көлдөрдөн канат какпасам,
Үнүнөн изде сурнайдын.
Андан издеп таппасаң,
Көркүнө көз тик нурдуу Айдын.
Айтор жаным мен сага –
Нур тушчүү жактан ырдаймын.

Обондун тунугуна боюн малып,
Жүткүнүп поезд келет, чоюн балык.
Сүрөттөй көз алдымдан өтүп жатат,
Өзөн-тоо, адыр-белдер кийин калып...

ӨМҮР

Өмүр деген көк деңиздин толкуну,
Бир-бирине жаткан улам жалгашып.
Тыным билбей жаткан улам арбашып,
Оо, толкундар, өркөчтөнүп алга чык!

Өмүр деген – ак жаралган махабат,
Ашыктыктан жаркылдаган көздөрү,
Укпай турган өз оюнан өзгөнү.
Өз жүрөгүн өрттөй турган өз деми.

Өмүр деген - жоготуучу дайыма,
Куштарлыктын кумары да көктөгү,
Эч ким ага кое албастыр бир чекит,
Өмүр деген сүйлөм эмес анткени.

* * *

Олтурам түндү жамынып,
Айылда ойгоо мен гана.

Шамалды тозоң сапырып-
Төш керет тааныш кең талаа.

* * *

Угулуп анан бак шуусу,
Нур чачат көктөн жарык Ай.
Жамгырдан соңку көлчүктөр –
Кудум эх, суюк-сары май.

Нар сымак жуушап жаткансыйт,
Өркөчтүү талаа кыр-жону.
Кыйнап бир жатат а мени –
Кыйышпай турган ыр жолу.

ПЕРЗЕНТ ЫРЫ

Сен менин түбөлүгүм, өлбөстүгүм,
Атымды сан жылдарга жалгаштырган.
Атаңдын осуяты – тунук өмүр,
А сенде – касиет бар тынбай жылган.

Сен менин сезим – туюум бийиктеген,
Жолуңа тапканымды чачам – төгөм.
Сен менин дүрсүлдөгөн жүрөгүмсүң –
Кайсыл зат ал жүрөктөн сүйүктүү экен?

Сен мени өскөн сайын ойлондуруп,
Табигат закондорун ойго алдырып,
Бир кадам койгон сайын, өзүң мени –
Барасың коргошуңга айландырып...

* * *

Өткөрүп гастролун бир апталык,
Ызгаар күч, көңүлүндө күү аткарып.
Талаада бел курчоодон ак кар жатат,
Калкымдын ак пейили сыяктанып.

Ыргалса, чогуу-бирге ыргалышат,
Жаш талдын күмүш муздан сыргалары.
Артылып ак булуттан көк көз асман –
Күзөтөт кирпич какпай кыр талааны.

* * *

Өтгү го, эркем, ай далай,
Көрбөдүм көпкө өзүңдү.
Кайталай берем кайталай:
“Сүйөмүн” – деген сөзүмдү.

Сабыр – ов, керек десек да,
Көксөө күч, жаным, өзөктө,
Сагынган көздүн мончогу –
Чачылып жатат төшөктө...

Карай берчи аппагым,
Көңүл отун кайтарбай.
Сөздөрүм көп айтуучу,
Жүргөн сага айталбай.

* * *

Көз кароомдон көрктүүм,
Көңүлүңө салдымбы ой.
Улагындай эликтин,
Үрпөң эте калдымбы-ой?...

ЭЛЕҢ ЭТЕ КАЛДЫҢ ГОЙ...

Өмүрдү бул домбура деп билемин,
Эгиз тууган эки чектен коргогон.
Бири кайгы – кабагыңда түнөрүү,
Бири шаттык – эңсеп дайым ойлогон.

Ушул экөө ажырашпай эзелден,
Кошо чертсе күүлөр калат кулакта.

Жаңыласың сезимдеги ыргактан –
Жалгыз кылды чертем десең бирок да...

* * *

Актаралбай келем журтум, ой кенин,
Ката чыгар пикирлерим кээ менин.
Алдында мен бүткүл ойдо барымды,
Жашырбастан келет адал сүйлөгүм.

Каталыктын баарынан мен башты ачам:
Чындыгымды сага айта баштасам.
Сага калкым, махабатмын мен ак,
Чын –
Чын сүйүүлөр алдабайт го эч качан...

ТУУЛГАН ЖЕР

Оо менин ыйык мекеним,
Жанымдын карчыгасы сен.
Чуркагым келип кетет –
Бүтпөгөн ыр чыгарсың сен.

Кызыгың термөөдө мени,
Таркабас той чыгарсың сен.
Туйлаган бул көөдөндөгү,
Тынчыбас ой чыгарсың сен.

Ай маңдай асыл күлүктүн,
Тери болуп тамчыларың сен.
Сан жеткис эңсөөлөрдүн,
Тулпарын камчылайсың сен.

Бакыт белең конгон башыма,
Кыялымды ойнотосуң сен.
Магдыратып уктатасың да,
Кубанычта ойготосуң сен.

Куштарың түбөлүк ырдашсын деп,
Жат колго алдырбадым мен.
Кызарып түбөлүк калышсын деп,
Кыраңдан гүл да үзбөдүм мен.

Талаандан сүрөп өскөнү,
Кызыгып шыр айталдым кеп.
Толкундап көл да кечпедим –
Тунугун ылайлармын деп.

Аптапка төшүн керсин деп,
Буздум да тоонун муздарын.
Түбөлүк сая кылсын деп,
Арчаңа балта ургузбадым.

Келемин жарыша гүлдөп:
Алдыңда оңолдум, түзөлдүм.
Бир сенин болочогуң деп,
Миң ойго кирпич сүзөмүн.

Чынында мен үзбөй жүргөн,
Көктөмдөгү гүлдөрбү?
Телегей тегиз сыр менен,
Булбул төккөн күүбүсүң?

Күлбөгөн аппак булут белең,
Каз ыры белең, көк жүзүн каптаган.
Же бир тунук шыбырт белең,
Бир менин шаттыгым үчүн?!

Сен ушул шам чырак толгон,
Ак пейил колоттор белең,
Асманга тирелип турган,
Ак, бийик заводдор белең.

Сен десе сансыз толгонуп,
Канчалык актарылбайын.

Сагынып салган алыстан,
Жоокердин каттарындаймын.

Жоонду кескилермин да,
Кас кылбайм, бардыгын тең.
Бакытың болуп эстелермин да-
Шоруң болуп эстелбесмин мен.

ЖОЛДОР, ЖОЛДОР

Жолдор, жолдор, мени алыс алып баргыла,
Алып баргыла, узакка, сапарым бар.
Калемдеймин мен али учталбаган,
Өткөргүлө чөлдөрдөн куш барбаган,
Сын такпасын дос түгүл душман мага.

Кайгың болсо моюнга бүт алайын,
Жашооң болсо көрөйүн ак сүрөтүн,
Ак сүрөттүү жашоого кез болоюн,
Достор түгөл көрүүчү көз болоюн,

Айтор, мен, тынымсыз козголоюм.
Кол куушуруп өмүрдөн кур өтпөйүн,
Иреттейин, даңк болсом ырда кийин.
Куулук болсо, адалдык талап кылам,

Бакыт болсо Мекеним чоочун-бөтөн –
Ар бир жандын алдында талак кылам!
Жолдор, жолдор баштап бар мени алыска,
Мени алыска баштап бар, эң алыска...

Өткөр мени чөлдөрдөн – бакка ороюм.
Түнкү отгой алоолоп токтобоюм,
Ак элем мен, азыр да ак болоюм.
Гүлдөрүм бар көөдөндө тилегим бар,

Тоодон тирек, түздөрдөн жүрөгүм бар,
Алысым бар жетпеген, парызым бар.
Карызым бар, мөөнөттөр жарышкым бар.
Кел кыйындык, мен азыр алышкым бар.

Конуп күлүк максатчан кыял атка,
Ойноктотуп чыгайын кыяга аттап.
Башта жолдор, жаңга эңсөө уялат да –
Бүт деңизди сен жаккан куям отко –
Эгер мени баштасаң кыянатка!

БАРСА-КЕЛБЕС

Эзелтен сенин атың Барса-Келбес,
Турат го көз алдыңда сан-миң элес.
Кысса да канчасыны кучагана,
Адамдын жакшы үмүтү өчпөс-өлбөс.

Наадандык алыптыр да курчоосуна,
Муң-зарды тартуулаптыр жылдарыңа.
“Пайдалуу нерсе бербес...”, “Барса-Келбес...”
Эч бир жан канбаптыр сырларыга.

Төшүндө сан кылымдар жан баспаган,
Күрөштөр алмашпаган, жалгашпаган.
Мен бүгүн айга учам деп турганда,
Сен болдуң жүрөгүмдө ыр баштаган.

Сүйдүм мен сени тууган мекеним деп,
“Шору бар” деп, шор топурак шекер боло.
Жаныңда жүрүпмүн да, билбептирмин –
Кучагың сан байлыкка жатса толо!

Кечээги чексиз талаа каймактаган,
Байлыктын кени болдуң аймакты алган.

Кээде мен бүт бактымды Таманымдын
Астында экен го деп ойлоп калам...

“Бул кандай жек көрүмчүл элге – Мекен,
Мүмкүн бир сокур сезим аты бекен”,-
Деп сага далай ирет карачумун.
Карегимдей
Учкундап байлык толуп жаткан экен...

Элимден тирүүлүктө аянуучу,
Жаным жок өстүрөмүн гүлдөр жыштап.
Кендердин кези келди:
Мен кармаган
Бургунун айбатынан ойгонушмак.

Ойготкон ал кендерди курбулардын,
Мен тынбай эрдик ишин ыр кыламын.
Заман бул –
Мүлдө калкка.
Найза эмес.
Мизинен бакыт тапкан бургулардын.

Жайнаткан Үч-Кудуктун нурду асманын,
Бардыгы менин агам, курдаштарым.
Өмүргө бийлик кылып, доор жасап,
Түйшүгү, кызыгы мол күн баштадым.

Жалгашкан түпсүз көккө мунаралар,
Бир көрсөң кудум адам кубат алар.
Согушту болтурбоочу күзөтчүдөй,
Тигилип, бул дүйнөгө турат алар.

Ачып сыр – томогодой асманыбыз.
Билбейбиз бийик тоодон башканы биз.
Убакыт алыс эмес

Жаңы ачылган.
Жылдыз менен өлчөнөөр жаштарыбыз.

Толтуруп вагондорду баатыр агам.
Жөнөймүн бир кыядан бир кыяга.
Асманга канча метр бийиктесем,
Жерге да ошончолук сүңгүй алам.

Тең албай ал бардыгын бир өзүнө –
Жалбарса ата-бабам Күн көзүнө.
А менчи дал Чолпондон көз тигемин,
Күндөн жарык Кремлдин күмбөзүнө.

Кандайча толкуп бакпай басылам мен жай,
Башка нур көргөнүм жок такыр андай.
Чачырап жатат шоола ал күмбөздөн,
Менин тууган талаама ченемсиз бай.

Оюма бала кезден бербей тыным,
Барса-Келбес жанымды термей турган.
Мен кубанам бүгүнкү ал талаага,
Барган адам кеткиси келбей турган!

* * *

Бул өмүрдө бир күн кызык, бир күндөн,
Жаркырап маанай көтөрүлүп улам дем.
Жер
ааламды желпиндирип ой менен,
Токсон тоонун ортосунда турам мен.

* * *

Бирөө жатат дем алып түр гүлдөрдөн,
Дал ошого кадалыптыр Күн мерген.
Алтын Күндү кучактагым келүүдө,
Табигатка бир ажайып түр берген.

Оо аскалар, көксөөңөргө биргемин,
Кандай бакыт силер менен жүргөнүм.
Жогоруда турган кандай жакшы эле...,
Түшкүм келбейт... бийик жактан бул менин.

* * *

Окшошуп көктөгү Ай аскан шамга,
Асманга таттуу чоктон басып тамга.
Жылдыздар тынчтык бербей жымыңдаган-
Шекердей, дастарконго чачып салма...

* * *

Көк-ирим-көзү кыздын москвалык,
Булут жатат бийик тоодон жастык алып.
А кардын калчылдаткан катуу аязы,
Баратат таңды үшүтө ташты каарып.

* * *

Сууктан талаа жатат таноо тарткан,
Мурутуна теректердин кыроо каткан.
Айланып, куугунчу жел жүрөт чуркап –
Уңулдап, үргөн иттей кур жалактан.

* * *

Аязда алма жүзү ажарланып,
Жүрөт – ов, күзөтчү чал короо айланып,
Дал азыр эмнени ойлоп калды экен ал -
Телмирип, бир чекитке карай калып?!

Мазмуну

ЫРЛАР.....	4
Моюндoo.....	5
Бир күндүн ыры.....	5
Дулдул атабызга.....	6
Эгемендүүлүккө даңаза.....	7
Мекен бирөө.....	7
Уулума.....	8
Манас тукум.....	9
Кыргыз үнү.....	9
От калпак.....	11
Эки кайрык.....	11
Сарыдарт.....	12
Айкындык.....	13
Коңгурoo.....	14
Айтар кеп.....	17
Сулууга.....	18
Тообого чакыруу.....	19
Элинди сүй.....	20
Ата журтум.....	22
Жалгыз кыл.....	22
Ала тоом, Кыргызым, аппак карым.....	26
Ыр-каалоо.....	27
Антикапкан.....	28
Кайнар сүйүү.....	28
Доско сүрөөн.....	29
Сагынайын.....	30
Сенсиз.....	31
Күндөр өтпөс.....	32
Кербез.....	33
Аталар пейилин самоо.....	35
Санаагөй.....	36
Романтика.....	37

Ыр-кыял.....	38
Тунжуроо.....	42
Табышуу.....	43
Аруу милдет.....	45
Түйдөк.....	47
Шамал.....	48
Кыргызбай.....	50
Жолдогу таш.....	51
Той.....	52
Ыр-кумар.....	54
Ашыктык кат.....	55
Ыраазылык.....	56
Отко таазим.....	57
Кожоюндук.....	58
Исхак Ата мурасы.....	59
Кыргыз – нурум.....	60
Ак ордо.....	61
Ош каалоосун жарыялоо.....	62
Кайрылуу.....	63
Лейлек жергем.....	64
Лейлек күрөшүнө мактап.....	65
Инсанга.....	66
Топурактар.....	73
Алп акын.....	75
Чөк түшсүн.....	76
Ыйман куту.....	77
Колдоо.....	78
Жарыкты көрөалбай келаткан	79
ырлардан	
Күйгөн.....	80
Элдик баатыр Баяман.....	81
Пирамидалар.....	82
Автордон.....	84
Өмүр баян.....	85
Күн өтөт.....	86
Акыркы дем.....	87
Чуудалар.....	88
Тоголок баш.....	90
Эне – даткага Мактал.....	92
Май айы.....	93

Жол ыры.....	94
... Ов.....	96
Кусалык.....	97
Дулдул акын Доорийге багышталган ыр-баяндан бир үзүм.....	97
Аталык.....	99
Эргүү.....	100
Үй-базар.....	101
Жүрөк-көчөт.....	103
Нускоо.....	104
Айкөлдүк икаясы.....	105
Сооротуу.....	106
Чөк түшсүн.....	106
Колдоо.....	107
А.А. Тургунбайга.....	108
Куплеттер.....	109
Шоркелдей.....	110
Эссе, даректүү баян	111
Исхак ата – аруулук эталону.....	112
Котормолордон	124
Мактымкулудан: Куугунда.....	125
Болбогун.....	125
Насип кылбады.....	126
Махтумкулу Бектуруштун Котормосунда кошулууда.....	128
Капа кылат.....	129
Жар керек.....	130
Маалим болот.....	130
Атча болбойт.....	131
Бул дартка.....	132
Гүргөн.....	133
Жашын төгүп баратат.....	134
Төлөгөн Айбергеновдон	
Каракалпак кызына.....	135
Арал кызына.....	135
Россия.....	136
Жамгырда.....	137
Аму-Дарыя.....	138
Менин кызым.....	138
Азил.....	139

Кыш.....	141
Өмүр – ашык.....	141
Мени изде.....	141
Өмүр.....	142
Перзент ыры.....	143
Элең эте калдың гой.....	144
Туулган жер.....	145
Жолдор, жолдор.....	147
Барса-Келбес.....	148

Турабай ЖОРОЕВ
ТОГОЛОК БАШ
(Ырлар, эссе, котормолор)

Редактору: Т.Алдакулов
Тех.редактору: А.А.Тойчубаев
Корректору: Ж.Жороева
Калыпка салган: Ыкыбал уулу Элдияр

Басууга берилди 11.10.2014-ж.
Кол коюлду 22.04.2015-ж.
Кагаздын форматы 84x60_{1/16}. 9,75 б.т.
Буюртма № 28, Нускасы 2000

Ош шаары, Курманжан датка көчөсү 236